

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА МЕТАЛУРГІЙНА АКАДЕМІЯ УКРАЇНИ**

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ

**до вивчення дисципліни
«Інноваційний розвиток підприємства»
для студентів, які навчаються за освітньо-професійною
програмою «Міжнародна економіка»
зі спеціальності 051 «Економіка» (магістерський рівень)**

Дніпро НМетАУ 2019

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА МЕТАЛУРГІЙНА АКАДЕМІЯ УКРАЇНИ**

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ

до вивчення дисципліни

«Інноваційний розвиток підприємства»

**для студентів, які навчаються за освітньо-професійною
програмою «Міжнародна економіка» зі спеціальності
051 «Економіка» (магістерський рівень)**

Дніпро НМетАУ 2019

УДК 330.341.1

Методичні вказівки до вивчення дисципліни «Інноваційний розвиток підприємства» для студентів, які навчаються за освітньо-професійною програмою «Міжнародна економіка» зі спеціальності 051 «Економіка» (магістерський рівень) / Укл.: В.В. Білоцерківець, О.О. Завгородня, О.О. Алсуф'єва. – Дніпро: НМетАУ, 2019. – 91 с.

Містять програму навчальної дисципліни, плани семінарських занять, дискусійні питання та питання підсумкового контролю знань, тематику контрольних (індивідуальних) робіт та методичні вказівки до їх виконання, термінологічний словник, приклади тестових завдань з дисципліни «Інноваційний розвиток підприємства».

Призначені для студентів освітньо-професійної програми «Міжнародна економіка» зі спеціальності 051 - економіка (магістерський рівень).

Друкується за авторською редакцією.

Укладачі: В.В. Білоцерківець, д-р екон. наук, проф.;

О.О. Завгородня, д-р екон. наук, проф.;

О.О. Алсуф'єва, ст. викл.

Відповідальний за випуск В.М. Тарасевич, д-р екон. наук, проф.

Рецензент К.Ф. Ковальчук, д-р екон. наук, проф. (НМетАУ)

Підписано до друку 21.09.2019. Формат 60x84 1/16. Папір друк. Друк плоский.

Облік.-вид. арк. 4,12. Умов. друк. арк. 4,09. Замовлення №92.

Національна металургійна академія України
49600, м. Дніпро-5, пр. Гагаріна, 4

Редакційно-видавничий відділ НМетАУ

ЗМІСТ

	стор.
1. Програма навчальної дисципліни «Інноваційний розвиток підприємства».....	4
2. Плани семінарських занять з дисципліни «Інноваційний розвиток підприємства».....	16
3. Перелік питань для підсумкового (екзаменаційного) контролю знань з дисципліни «Інноваційний розвиток підприємства».....	44
4. Тематика контрольних (індивідуальних) робіт з дисципліни «Інноваційний розвиток підприємства»	47
5. Методичні вказівки до виконання контрольних (індивідуальних) робіт з дисципліни «Інноваційний розвиток підприємства».....	52
6. Приклади тестових завдань	66
7. Термінологічний словник	72
ЛІТЕРАТУРА.....	84
ДОДАТКИ.....	87

1. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «ІННОВАЦІЙНИЙ РОЗВИТОК ПІДПРИЄМСТВА»

Спеціальність

051 – Економіка (ЕК02)

Освітньо-професійна програма

«Міжнародна економіка»

Розподіл навчальних годин (Денна форма навчання)

	Усього	Чверті
		4
Усього годин за навчальним планом, у тому числі:	120	120
Аудиторні заняття, з них:	32	32
Лекції	16	16
Семінарські заняття	16	16
Практичні заняття		
Самостійна робота, у тому числі при:	88	88
підготовці до аудиторних занять	10	10
підготовці до модульного контролю	12	12
опрацюванні розділів програми, які не викладаються на лекціях	66	66
Заходи семестрового контролю		екзамен

Навчальна дисципліна «Інноваційний розвиток підприємства» є обов'язковою і входить до циклу дисциплін загальної підготовки здобувачів другого (магістерського) ступеня вищої освіти, які навчаються за освітньо-професійною програмою «Міжнародна економіка» зі спеціальності 051 «Економіка».

Мета вивчення дисципліни – формування у студентів знань та вмінь щодо забезпечення інноваційного розвитку економічних систем за невизначеності умов та вимог; обґрунтування та реалізації ефективних управлінських рішень з розвитку підприємства на інноваційних засадах.

Об'єктом навчальної дисципліни є процеси інноваційного розвитку економічних систем та фактори, що визначають їх перебіг; **предметом** – господарські рішення щодо інноваційного розвитку підприємства.

Дисципліна забезпечує набуття та розвиток наступних **програмних компетенцій**:

ЗК1. Здатність критично мислити та генерувати нові ідеї.

ЗК3. Здатність проявляти лідерські навички, мотивувати людей, працювати у команді.

ЗК5. Здатність до інноваційної діяльності.

ЗК6. Здатність розробляти проекти та управляти ними.

ЗК7. Здатність свідомо та соціально-відповідально діяти на основі етичних міркувань і принципів академічної доброчесності.

ФК7. Здатність обґрунтовувати управлінські рішення щодо ефективного розвитку суб'єктів господарювання.

У результаті успішного вивчення дисципліни студент одержує наступні **програмні результати**:

ПРН2. Демонструвати навички самостійно приймати рішення, лідерські навички та вміння працювати в команді.

ПРН4. Проводити дослідження, генерувати нові ідеї, здійснювати інноваційну діяльність.

ПРН5. Обґрунтовувати та управляти проектами або комплексними діями.

ПРН6. Демонструвати високу соціальну відповідальність і дотримання принципів академічної доброчесності.

ПРН10. Обґрунтовувати рішення в умовах невизначеності, що потребують застосування нових підходів та економіко-математичного моделювання і прогнозування.

ПРН13. Обґрунтовувати управлінські рішення щодо ефективного розвитку суб'єктів господарювання.

По завершенні вивчення дисципліни студент повинен **знати**:

- основні етапи інноваційного процесу та фази життєвого циклу інноваційної продукції;

- сучасні організаційні форми здійснення інноваційної діяльності, її основні етапи та принципи ефективної взаємодії учасників на мікро- та макрорівнях;

- методи та інструменти державної інноваційної політики, можливості та умови державної підтримки суб'єктів інноваційної діяльності в Україні;

- засади та технологію розробки стратегії інноваційного розвитку підприємства;

- засади проектного управління інноваційним розвитком, умови створення та ефективної роботи команди інноваційного проекту;

- джерела та методи залучення інвестицій до інноваційної діяльності;
- сучасний економіко-математичний інструментарій оцінювання результативності інноваційного капіталотворення;

- основні технології охорони прав та економіки інтелектуальної власності;

вміти:

- діагностувати стан інноваційного потенціалу підприємства та обґрунтовувати пріоритетні напрямки його нарощування;

- застосовувати методики генерації інноваційних ідей при прийнятті управлінських рішень;

- обґрунтовувати управлінські рішення щодо забезпечення ефективності інноваційного розвитку суб'єктів господарювання;

- ідентифікувати та оцінювати ризики інноваційної діяльності, контролювати та мінімізувати їхній рівень засобами ризик-менеджменту;

- економічно обґрунтовувати вибір способу комерціалізації об'єктів прав промислової власності підприємства.

Водночас дисципліна "Інноваційний розвиток підприємства" спрямована на формування у студентів наступних **соціальних навичок та навичок успішності (soft skills)**:

- здатність доведення до фахівців та нефахівців інформації, ідей, проблем, рішень та власного досвіду;

- навички толерантної комунікації;

- здатність управляти власним часом та навички командного time-менеджменту;

- здатність логічно, критично та самокритично мислити,

- здатність самостійно приймати рішення, сприймати критику та відстоювати власну позицію;

- прагнення до успіху.

Методи оцінювання: поточний контроль (усна співбесіда, тестування, перевірка виконаних практичних завдань, обговорення ситуаційних вправ, розв'язання практичних завдань); підсумковий екзаменаційний контроль у письмовій формі (вирішення завдань розрахунково-аналітичного характеру, тестування).

Форма контролю знань: екзамен.

Критерії успішності – отримання позитивних оцінок за всіма формами контролю за 12-бальною шкалою оцінювання навчальних досягнень студентів та шкалою ECTS.

Засоби діагностики успішності навчання – комплект
екзаменаційних білетів.

Набуті знання і вміння використовуватимуться при написанні магістерських робіт в частині аналізу поточного стану, вибору напрямів розвитку об'єкта дослідження та оцінки ризиків пропонованих управлінських рішень, також вони сприятимуть самореалізації майбутніх фахівців за спеціальністю навчання.

Структура дисципліна

Модуль	Тема лекції (заняття) та обсяг, годин	Шифр змістовного модуля	Захід модульного контролю
1	ЗАСАДИ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ		
	<u>Лекції</u>	4	Екзамен
	1. Тема 2. Зміст, чинники та наслідки інноваційного розвитку соціально-економічних систем.	2	
	2. Тема 3. Сучасні організаційні форми інноваційного підприємництва.	2	
	<u>Семінари</u>	4	
	1. Зміст, чинники та наслідки інноваційного розвитку соціально-економічних систем.	2	
	2. Інноваційна підприємництво та його регулювання в Україні.	2	
	<u>Самостійна робота</u>	22	
	<i>Опрацювання розділів програми, які не викладаються на лекціях:</i>	15	
	1. Тема 1. Базисні поняття теорії інноваційного розвитку	6	
	2. Тема 3. Сучасні організаційні форми інноваційного підприємництва.	3	
	3. Тема 4. Національні інноваційні системи та державне регулювання інноваційної діяльності.	6	
	Підготовка до аудиторних занять	4	
	Підготовка до складання екзамену	3	
2	СТРАТЕГІЯ ТА ТАКТИКА ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВА		
	<u>Лекції</u>	4	Екзамен
	1. Тема 5. Розробка та реалізація стратегії інноваційного розвитку підприємства.	2	

	2. Тема 6. Потенціал інноваційного розвитку підприємства.	2		
	<u>Семінари</u>	4		
	1. Стратегії, потенціал та бізнес-моделі інноваційного розвитку підприємства.	2		
	2. Маркетинговий підхід до виведення інновацій на ринок.	2		
	<u>Самостійна робота</u>	22		
	<i>Опрацювання розділів програми, які не викладаються на лекціях:</i>	15		
	1. Тема 5. Розробка та реалізація стратегії інноваційного розвитку підприємства.	6		
	2. Тема 7. Маркетинговий підхід до виведення інновацій на ринок.	9		
	Підготовка до аудиторних занять	4		
	Підготовка до складання екзамену	3		
3	ПРОЕКТНЕ УПРАВЛІННЯ ІННОВАЦІЙНИМ РОЗВИТКОМ			
	<u>Лекції</u>	4		Екзамен
	1. Тема 8. Розробка та реалізація інноваційного проекту.	2		
	2. Тема 9. Команда інноваційного проекту.	2		
	<u>Семінари</u>	4		
	1. Розробка та реалізація інноваційного проекту.	4		
	<u>Самостійна робота</u>	22		
	<i>Опрацювання розділів програми, які не викладаються на лекціях:</i>	15		
	1. Тема 10. Генерація та аналіз інноваційних ідей.	15		
	Підготовка до аудиторних занять	4		
	Підготовка до складання екзамену	3		
4	ІНВЕСТИЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ТА РИЗИКИ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ			
	<u>Лекції</u>	4		Екзамен
	1. Тема 11. Інвестиційне забезпечення інноваційного розвитку підприємства.	2		
	2. Тема 12. Ризики інноваційної діяльності та засади ризик-менеджменту.	2		
	<u>Семінари</u>	4		

1. Фінансування та ризики інноваційної діяльності.	2		
2. Захист та комерціалізація інтелектуальної власності.	2		
<u>Самостійна робота</u>	22		
<i>Опрацювання розділів програми, які не викладаються на лекціях:</i>	15		
Тема 11. Інвестиційне забезпечення інноваційного розвитку підприємства.	3		
Тема 13. Охорона прав та економіка інтелектуальної власності.	12		
Підготовка до аудиторних занять	4		
Підготовка до складання екзамену	3		

Лекційний курс

Назва теми та її зміст	Тривалість (годин)
<p>Тема 2. Зміст, чинники та наслідки інноваційного розвитку соціально-економічних систем.</p> <p>Інноваційний розвиток у системі категорій руху економічної системи. Мотивація, цілі, ознаки та суперечності інноваційного розвитку. Різновиди ефектів інноваційного розвитку: економічний ефект, науково-технічний ефект, науковий (пізнавальний) ефект, соціальний ефект, бюджетний, екологічний ефект.</p> <p>Взаємозв'язок економічного та інноваційного розвитку. Інноваційна складова циклічного розвитку економічних систем. Теорія "довгих хвиль" М. Кондратьєва та "креативного руйнування" Й. Шумпетера. Циклічність інноваційного розвитку підприємства (організації).</p>	2
<p>Тема 3. Сучасні організаційні форми інноваційного розвитку.</p> <p>Сфери, суб'єкти та об'єкти інноваційної діяльності. Експлеренти, патієнти, комутанти та віаленти як специфічні суб'єкти інноваційної діяльності. Венчурне підприємництво та його фінансування.</p> <p>Інноваційне підприємство (стартап) та особливості його життєвого циклу.</p>	2
<p>Тема 5. Розробка та реалізація стратегії інноваційного розвитку підприємства.</p>	2

<p>Інноваційна політика підприємства, її завдання та принципи. Стратегія та тактика інноваційного розвитку. Організаційно-економічний механізм управління інноваційним розвитком підприємства. Методи оцінювання інноваційної ситуації підприємства.</p> <p>Структура, етапи та алгоритм розробки стратегії інноваційного розвитку підприємства. Основні напрями підвищення конкурентоспроможності та ринкових можливостей підприємства. Пріоритети інноваційного розвитку металургійних підприємств.</p>	
<p>Тема 6. Потенціал інноваційного розвитку підприємства.</p> <p>Поняття інноваційного потенціалу та його структура. SWOT-аналіз, інтегральне та часткове оцінювання інноваційного потенціалу підприємства.</p> <p>Концептуальна схема управління інноваційним потенціалом.</p>	2
<p>Тема 8. Розробка та реалізація інноваційного проекту.</p> <p>Концепція проектного аналізу та його принципи. Особливості, класифікація та структура інноваційних проектів. Середовище інноваційного проекту. Склад та функції учасників проекту. Зміст та структура типового бізнес-плану інноваційного проекту. Етапи розроблення й реалізації інноваційного проекту: розробка концепції проекту, власне проектування, виготовлення і просування на ринок інноваційної продукції.</p> <p>Принципи оцінювання і фінансово-економічні показники ефективності інноваційно-інвестиційного проекту.</p>	2
<p>Тема 9. Команда інноваційного проекту.</p> <p>Передумови створення команди. Склад та рольові функції членів команди інноваційного проекту. Керівництво та лідерство.</p> <p>Етапи життєвого циклу команди інноваційного проекту.</p> <p>Ознаки ефективної команди та умови ефективної командної роботи. Ефект синергії.</p> <p>Методи стимулювання творчої та інноваційної активності персоналу.</p>	2
<p>Тема 11. Інвестиційне забезпечення інноваційного розвитку підприємства.</p> <p>Взаємозв'язок інновацій та інвестицій. Джерела та механізми фінансування інноваційних проектів. Формування та оптимізація інвестиційних ресурсів. Переваги та недоліки методів інвестування. Система фінансування інноваційної діяльності на рівні держави.</p>	2

<p>Тема 12. Ризики в інноваційній діяльності та засади ризик-менеджменту.</p> <p>Поняття ризику та основні причини невизначеності і спричиненого нею ризику. Ризики, спричинені впливом факторів макро- та мікросередовища. Класифікація та методи оцінювання ризиків інноваційної діяльності. Цілі та методи управління ризиками інноваційній діяльності підприємства.</p>	2
--	---

Опрацювання розділів програми, які не викладаються на лекціях

Назва теми та її зміст	Тривалість (годин)
<p>Тема 1. Базисні понятті теорії інноваційного розвитку.</p> <p>Сутність, зміст, класифікація та функції економічних інновацій. Поняття «креативна діяльність», «інноваційна діяльність», «інноваційний процес», «інноваційний розвиток». Етапи, стадії та результати інноваційного процесу. Відображення результатів науково-технічної та інноваційної діяльності підприємства у статистичній звітності [Осн. 1; 4-6; Інтернет; 4-5].</p>	3
<p>Тема 3. Сучасні організаційні форми інноваційного підприємництва.</p> <p>Венчурне підприємство та його форми. Інноваційне підприємство та його особливості. Організаційні форми функціонування інноваційних підприємств: бізнес-інкубатори, інноваційні центри, технополіси, технопарки, центри трансферу технологій.</p> <p>Становлення та розвиток моделі відкритих інновацій. Науково-технічна кооперація в інноваційних процесах [Осн. 3. Доп. 5; 8. Інтернет 1; 5; 8].</p>	3
<p>Тема 4. Національні інноваційні системи та державне регулювання інноваційної діяльності.</p> <p>Поняття «національна інноваційна система» (НІС). Склад, структура, принципи побудови та показники функціонування НІС. Підходи до визначення ефективності НІС.[Осн. 3. Доп. 5; 8. Інтернет 8].</p> <p>Інфраструктура ринку інновацій, її складники та основні функції.[Осн 3. Доп. 5. Інтернет 1; 4]</p>	6

<p>Зміст, цілі, принципи та інструменти державної науково-технічної та інноваційної політики. Технологічні та інноваційні пріоритети розвитку національної економіки як орієнтири інноваційного розвитку суб'єктів господарювання. Регламентація та створення сприятливого інституційно-правового середовища інноваційної діяльності. Шляхи державного регулювання та форми фінансово-кредитної підтримки інноваційного підприємництва [2; 11].</p>	
<p>Тема 5. Розробка та реалізація стратегії інноваційного розвитку підприємства.</p> <p>Методичні засади вибору напряму інноваційного розвитку підприємства [Осн. 1-2].</p> <p>Особливості інноваційної поведінки великих, середніх та малих фірм. Стратегічні бізнес-моделі інноваційного розвитку підприємств [Осн. 1; 5. Інтернет 1; 4].</p>	6
<p>Тема 7. Маркетинговий підхід до виведення інновацій на ринок.</p> <p>Інноваційна ініціатива. Поняття та основні завдання маркетингу інновацій. Відмінність маркетингу інновацій від маркетингу відомого товару [Осн. 1-2. Доп. 4. Інтернет 2-3].</p> <p>Специфіка ринкових досліджень для виявлення та аналізу попиту на інновації. Види попиту на інновацію і чинники, що впливають на нього. Внутрішні та зовнішні фактори мотивації споживача. Класифікація незадоволених потреб споживачів. Методи виявлення прихованих, але не ідентифікованих потреб. [Осн. 1-2. Доп. 4. Інтернет 2-3].</p> <p>Класифікація споживачів за ставленням до інновацій. Дифузія інновацій. Маркетингові стратегії подолання споживчого опору інноваціям на ринку. [Доп. 7, Інтернет 2-3].</p>	9
<p>Тема 10. Генерація та аналіз інноваційних ідей.</p> <p>Креативність як основа інноваційних ідей [Інтернет 1].</p> <p>Джерела генерації та виявлення ідей щодо інновацій. Методи генерації інноваційних ідей та їх порівняльна характеристика. Різновиди евристичних та експертних методів прийняття інноваційних рішень. Особливості застосування методів синектики, «мозкового штурму» та морфологічних карт при генерації інноваційних ідей [Інтернет 1]. Краудсорсинг [Осн.1; 3].</p>	15

<p>Тема 11. Інвестиційне забезпечення інноваційного розвитку підприємства.</p> <p>Сучасні форми інвестування інноваційних проектів (лізинг, селенг, форфейтинг, факторинг, франчайзинг), їх переваги та недоліки [Осн. 1; 5-6; Доп. 6; 9].</p>	3
<p>Тема 13. Охорона прав та економіка інтелектуальної власності.</p> <p>Інтелектуальна власність як економіко-правова категорія. Класифікація об'єктів інтелектуальної власності, способи їх захисту та комерціалізації [Осн 1; 5-6. Доп. 1-2. Інтернет 4; 9].</p> <p>Академічна доброчесність в системі охорони прав інтелектуальної власності.</p> <p>Методичні підходи до оцінювання вартості об'єктів промислової власності. Управління «портфелем» інтелектуальної власності підприємства. [Осн 1; 5-6. Доп. 1-2. Інтернет 4].</p>	12

Рекомендована література

Основна

1. Білоцерківець В.В., Завгородня О.О., Алсуф'єва О.О. Інноваційний розвиток підприємства: Конспект лекцій. - Дніпро: НМетАУ, 2018. - 180 с.
2. Ілляшенко С.М. Управління інноваційним розвитком промислових підприємств / С.М. Ілляшенко, О.А. Біловодська. – Суми: Університетська книга, 2010. – 210 с.
3. Інноваційно-інформаційна економіка: зміст, динаміка, регулювання: монографія / Тарасевич В.М., Білоцерківець В.В., Завгородня О.О., Лебедева В.К. та ін.; за ред. В.М. Тарасевича. – Дніпро: ПМП «Економіка», 2018. – 352 с.
4. Менеджмент зовнішньоекономічної та інноваційної діяльності (для магістрів): Навчальний посібник / К.В. Ковтуненко, О.М. Коваленко, О.В. Станіславик та. ін.; за ред. д.е.н., доц. Ковтуненко К.В. – Київ: ЦУЛ, 2018. – 505 с.
5. Микитюк П.П., Крисько Ж.Л., Овсянюк-Бердіна О.Ф., Скочиляс С.М. Інноваційний розвиток підприємства: навч. посіб. - Тернопіль: ПП "Принтер Інформ", 2015. – 224 с.
6. Скрипко Т.О. Інноваційний менеджмент: Підручник. - К.: Знання, 2011. - 423 с.

Допоміжна (додаткова)

1. Аналіз господарської діяльності: теорія, методика, розбір конкретних ситуацій, ділова гра на прикладі металургійного підприємства: Навч. посібник / За ред. д.е.н., проф. К.Ф. Ковальчука. – Дніпропетровськ: «Пороги», 2010. – 398 с.
2. Антонюк Л.Л. Інновації: теорія, механізм розробки та комерціалізації: монографія / Л.Л. Антонюк, А.М. Поручник, В.С. Савчук. – Київ: КНЕУ, 2003. – 394 с.
3. Базилевич В.Д. Інтелектуальна власність: Підручник / В.Д. Базилевич. – К.: Знання, 2006. – 431 с.
4. Білоцерківець В.В., Завгородня О.О., Алсуф'єва О.О. Методичні вказівки до вивчення дисципліни "Інноваційний розвиток підприємства" для студентів спеціальностей 051, 071, 072, 073, 076 (магістерський рівень). - Дніпро: НМетАУ, 2018. - 48 с.
5. Дослідницький тренінг: маркетинг інновацій і інновації в маркетингу : навч.-метод. посібник/ За ред. В.Я. Заруби. Нац. техн. ун-т «ХПІ». – Х.: Щедра садиба плюс, 2015. – 110 с.
6. Краус Н.М., Шевченко О.М. Інноваційна діяльність та венчурний капітал в системній модернізації національної економіки. - Полтава: Дивоцвіт. 2013. - 184 с.
7. Проектний аналіз: Навч. посібник / Т.Б. Ігнашкіна, О.В. Гончарук. – Дніпро: НМетАУ, 2017. – 226 с.
8. Роджерс Е. М. Дифузія інновацій: Пер. з англ. В. Старка. / Е. М. Роджерс. – К.: Вид. дім “Києво-Могилянська академія”, 2009. – 591 с.
9. Федулова Л.І. Інноваційна економіка: Підручника. – К.: Либідь, 2006. – 480 с.
10. Швець В.Я., Баранець Г.В., Єфремова Н.Ф. Інвестування: навч. посіб. - Дніпродзержинськ: ДДТУ, 2011. – 459 с.

Інтернет-джерела

1. Інноваційне підприємництво: креативність, комерціалізація, екосистема: Навч. посіб. для вищих навчальних закладів / За ред. д.е.н., проф. Ю.М. Бажала. – К.: Університетське вид-во «Пульсари», 2015. – 278 с. Режим доступу: <http://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/27600>
2. Інструменти та методи комерціалізації інноваційної продукції: монографія [Електронний ресурс] / за ред. д.е.н., проф. Ілляшенка С.М., к.е.н.,

доц. Біловодської О.А. – Суми: Триторія, 2018.–382 с. - Режим доступу:
<https://er.chdtu.edu.ua/bitstream/>

3. Маркетинг. Менеджмент. Інновації: монографія [Електронний ресурс] / за ред. д.е.н., професора С.М. Ілляшенка. – Суми: ТОВ «Друкарський дім «Папірус», 2010. – 621 с. - Режим доступу:
<https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/16194>

4. Офіційний веб-сайт Верховної Ради України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://rada.gov.ua/>

5. Офіційний веб-сайт Міністерства економічного розвитку та торгівлі України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.me.gov.ua/?lang=uk-UA>

6. Офіційний веб-сайт бібліотеки ім. В.І. Вернадського [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nbu.gov.ua/e-resources/>

7. Управління інноваційною діяльністю: магістерський курс: підручник / Б.М. Андрушків, О.Б. Бойко, Ю.Я. Вовк та ін. – Тернопіль : ФОП Паляниця В.А., 2015. – 1146 с. - Режим доступу: <http://elartu.tntu.edu.ua/handle/123456789/17920>

8. Періодичні електронні видання України з проблем інноваційного розвитку:

- журнал "Бізнес"[Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.business.ua>
- журнал " Експерт–Україна" [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.expert.ua>
- газета "Ділова Столиця" [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.dsnews.com.ua> –
- газета " Коммерсант–Україна" [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.kommersant.ua> –
- журнал "Компаньон" [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.companion.ua> –
- "Українська інвестиційна газета" [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.investgazeta.net>

9. The Global Innovation Index [E-resource]. – Available at: <http://www.globalinnovationindex.org>

10. WIPO [E-resource]. – Available at: <https://www.wipo.int/portal/en/index.html>

2. ПЛАНИ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ З ДИСЦИПЛІНИ «ІННОВАЦІЙНИЙ РОЗВИТОК ПІДПРИЄМСТВА»

1. ЗМІСТ, ЧИННИКИ ТА НАСЛІДКИ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ СИСТЕМ.

План заняття

I. Обговорення програмного матеріалу (теми 1-2):

- 1.1. Мотивація, цілі, ознаки та суперечності інноваційного розвитку. Ефекти інноваційної діяльності.
- 1.2. Стадії, етапи та результати інноваційного процесу.
- 1.3. Еволюція моделей інноваційного процесу. Становлення моделі відкритих інновацій.
- 1.4. Інноваційна складова розвитку економічних систем.
- 1.5. Модель інноваційного розвитку підприємства та чинники її формування.

Контрольні та дискусійні питання

1. Розкрийте зміст, ознаки та функції економічних інновацій.
2. Назвіть основні причини, що можуть спонукати економічного суб'єкта до інноваційних змін.
3. Назвіть економічні, соціальні, екологічні та бюджетні ефекти, якими супроводжуватиметься реалізація муніципальною владою інноваційного проекту з заміни електричного освітлення вулиць м. Дніпра на освітлення за допомогою сонячних батарей.
4. Як відомо, кожна інновація є носієм суперечності між традиційною (старою) та новою якістю. У чому може проявлятися даний конфлікт у соціально-економічних системах? Чому радикальні інновації несуть потенційну загрозу цілісності таких систем?
5. Наведіть приклади позитивних та негативних наслідків впровадження інституційних та економічних інновацій.
6. Поясніть, дія яких факторів зумовлює динаміку інвестиційних та інноваційних процесів в економіці України.
7. Надайте характеристику основним напрямам інноваційного розвитку підприємства в сучасній економіці.

8. Чому не всі підприємства й організації, які створюють інновації вважаються інноваційними?

II. Виступи студентів із доповідями-презентаціями за темами (за довільним вибором):

1. Великі винаходи та відкриття в історії людства.
2. Теорія циклічності та «довгі хвилі» М. Кондратьєва.
3. Теорія «креативного руйнування» Й. Шумпетера.
4. Модель відкритих інновацій Г. Чесбро.
5. Модель життєвого циклу організації Л. Грейнера та І. Адізеса.

III. Робота у мінігрупах: підготовка доповіді за темою: «Винаходи та відкриття, що визнають соціальний та технологічний розвиток суспільства майбутнього. Глобальна економіка 2050: передбачення та прогнози». Презентація результатів, підсумкові дебати.

Необхідне матеріально-технічне забезпечення: мультимедійне обладнання, ноутбук із програмним забезпеченням Microsoft Office та підключенням до мережі Інтернет.

Додаткова рекомендована література:

1. Білоцерківець В.В. Пріоритети управління конкурентоспроможністю національних економік або чи є альтернативи інноваційному шляху в глобальній гонитві за лідерством? / В.В. Білоцерківець, О.О. Завгородня, О.О. Алсуф'єва [Електронний ресурс] // Проблеми економіки та політичної економії. – №2. – 2018. – С. 70-93. – Режим доступу: http://politeco.nmetau.edu.ua/journals/2/3_a_ua.p

2. Інноваційно-інформаційна економіка: зміст, динаміка, регулювання: монографія / Тарасевич В.М., Білоцерківець В.В., Завгородня О.О., Лебедева В.К. та ін.; за ред. В.М. Тарасевича. – Дніпро: ПМП "Економіка", 2018. – С. 230-239.

3. Кубатко О.В. Інноваційний розвиток підприємств в умовах економічної нестабільності / О.В. Кубатко, Ю.О. Омеляненко // Механізм регулювання економіки. – 2015. – №2. – С. 54- 58.

4. Ступак С.М. Світові тенденції інвестиційно-інноваційних процесів [Електронний ресурс] / С. М . Ступак. – Режим доступу: <http://intkonf.org/stupak-sm-svitovi-tendentsiyi-rozvitku-investitsiyno-innovatsiynih-protsesiv>

5. Рыжов К.В. 100 великих изобретений [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://knigosite.org/library/books/23443>

6. Чесбро Г. Открытые инновации. Создание прибыльных технологий [Электронный ресурс] – Режим доступа: <https://altairbook.com/books/374356079-otkrytye-innovacii-sozdanie-pribylnyh-tehnologiy.html>

7. Shwab Klaus. The Fourth Industrial Revolution / Klaus Shwab[E-resource] – Available from: <https://luminariaz.files.wordpress.com/2017/11/the-fourth-industrial-revolution-2016-21.pdf>

Рекомендовано до перегляду:

- 1) Top 10 Future Technologies. That Will Change Our World | Future Technology // <https://www.youtube.com/watch?v=DJntn1cbfx8>
- 2) The World in 2050: Future Technology // <https://www.youtube.com/watch?v=Oa9aWdcCC4o>
- 3) How artificial intelligence is changing our society | DW Documentary // <https://www.youtube.com/watch?v=-ePZ7OdY-Dw>

2. ІННОВАЦІЙНЕ ПІДПРИЄМНИЦТВО ТА ЙОГО РЕГУЛЮВАННЯ В УКРАЇНІ

План заняття

I. Обговорення програмного матеріалу (теми 3-4):

- 1.1. Сфери, суб'єкти та об'єкти інноваційної діяльності.
- 1.2. Інноваційне підприємство та особливості його життєвого циклу.
- 1.3. Склад, структура, принципи побудови та показники функціонування НІС. Підходи до визначення ефективності НІС.
- 1.4. Інфраструктура ринку інновацій, її складники та основні функції.
- 1.5. Зміст, цілі, принципи та інструменти державної науково-технічної та інноваційної політики.

II Виступи студентів із доповідями-презентаціями за темами (за довільним вибором):

- Науково-технічна та інноваційна діяльність в Україні.
- Україна в рейтингу «Innovation Union Scoreboard» 2019. SWOT-аналіз.
- Національні пріоритети науково-технічної та інноваційної діяльності в Україні.
- Проблеми та перспективи розвитку високотехнологічних видів економічної діяльності в Україні.
- Як створити інноваційний стартап та подолати «долину смерті».

III. Робота у мінігрупах.

3.1. Виконання практичного пошуково-аналітичного завдання «Інноваційна ситуація в Україні за міжнародним обстеженням «The Global Innovation Index». SWOT-аналіз »

3.2. Спираючись на колективний досвід, зокрема набутих під час практичної підготовки за бакалаврським рівнем, визначити фактори у внутрішньому та зовнішньому середовищі українських підприємств, що позитивно та негативно впливають на їхню інноваційну діяльність. Застосовуючи метод експертних оцінок, проранжуйте фактори-стимулятори та фактори-дестимулятори інноваційних процесів за значенням. Узагальнення результатів.

Необхідне матеріально-технічне забезпечення: мультимедійне обладнання, ноутбук із програмним забезпеченням Microsoft Office та підключенням до мережі Інтернет.

Додаткова рекомендована література:

1. Готра В.В. Аналіз зарубіжного досвіду забезпечення інноваційного розвитку економіки / В.В. Готра // Проблеми і перспективи економіки та управління. – 2015. - №2(2). – С. 235- 243.

2. Краус Н.М. Інноваційне табло України [Текст]/ Н.М. Краус, К.М. Краус // Східна Європа: економіка, бізнес та управління. – Дніпро: АМУ, 2017. - № 6. – С. 3-10.

3. СТРАТЕГІЯ розвитку високотехнологічних галузей до 2025 року [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://kno.rada.gov.ua/print/74701.html>

4. Закон України "Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні" від 08.09.2011 за № 3715-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3715-17>

5. Закон України "Про пріоритетні напрями розвитку науки і техніки" від 11.07.2001 за № 2623-III [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2623-14>

6. Moore J. F. The death of competition : leadership and strategy in the age of business ecosystems. — Harper Business, New York, 1997.

7. Global Innovation Index [E-recourse]. - Available at: <https://www.globalinnovationindex.org/gii-2019-report>

8. Як створити інноваційний стартап? Покрокова інструкція [Електронний

ресурс]. – Режим доступу: <https://blog.liga.net/user/yrtsvirkun/article/36512>

9. Zavorodnia O. O. National innovation systems: classification, ranking and positioning in the Global Innovation Space / O.O. Zavorodnia, O.O. Alsufieva// Економічний вісник НГУ. – 2017. - №1. – С. 9-18.

3. СТРАТЕГІЇ, ПОТЕНЦІАЛ ТА БІЗНЕС-МОДЕЛІ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВА

План заняття

I. Обговорення програмного матеріалу (теми 5-6):

1.1. Критерії і методичні основи вибору напрямків інноваційного розвитку підприємств.

1.2. Методи аналізу зовнішнього середовища та інноваційної ситуації підприємства.

1.3. Класифікація підприємств за типом інноваційної політики та поведінки.

1.4. Бізнес-моделі інноваційного розвитку підприємства.

1.5. Методи оцінки та аналіз потенціалу інноваційного розвитку підприємства.

II. Виступи студентів із доповідями-презентаціями за темами (за довільним вибором):

1. SWOT - аналіз інноваційної ситуації підприємства (організації).

2. GAP - аналіз інноваційної ситуації підприємства (організації).

3. STP - аналіз інноваційної ситуації підприємства (організації).

4. SPACE - аналіз інноваційної ситуації підприємства (організації).

5. Матриця BCG як інструмент аналізу інноваційної ситуації підприємства (організації) та прийняття інноваційних рішень.

6. Матриця ADL/CL як інструмент аналізу інноваційної ситуації підприємства (організації) та прийняття інноваційних рішень.

7. Моделі інноваційної поведінки малих, середніх та великих підприємств.

III. Індивідуальне розв'язання практичних вправ (варіант обирається за останньої цифрою в номері студентського квитка):

Варіант	Підприємства
0	A, F, L
1	B, D, H

Варіант	Підприємства
2	С, К, Е
3	А, J, Н
4	Д, Е, L
5	С, G, К
6	А, D, К,
7	Д, Н, L
8	Д, Е, G
9	J, В, С

3.1. Застосовуючи спрощений варіант методу відстаней, проранжувати підприємства за рівнем інноваційної активності у співставленні з еталонним інноваційним підприємством. Порівняння здійснювати за наступними показниками:

- 1) частка інноваційної продукції (далі - ІПр) в загальному обсязі реалізованої продукції (еталонне значення **0.7**);
- 2) коефіцієнт інтенсивності освоєння розробленої нової продукції (еталонне значення **1.0**);
- 3) частка витрат на НДДКР у витратах підприємства (еталонне значення **0.03**);
- 4) частка витрат на виробництво ІПр в загальних витратах на виробництво (еталонне значення **0.5**);
- 5) рентабельність виробництва ІПр, грн. / грн. (еталонне значення **0.4**);
- 6) забезпеченість фаховими кадрами вищої кваліфікації (еталонне значення **0.7**);
- 7) коефіцієнт оновлення основних фондів (еталонне значення **0.1**).

За допомогою засобів Microsoft Excel надати графічну інтерпретацію порівняння фактичних показників інноваційної активності підприємств із еталонними.

3.2. За даними завдання 3.1, застосовуючи метод сумі місць, проранжувати підприємства за рівнем їх інноваційної активності.

Таблиця - Вихідні дані завдання 3.1 «Показники інноваційної діяльності підприємств» *

Показники	Позначення показника	Підприємства											
		A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L
Обсяг реалізації продукції, тис. грн.	a	1200	925	1420	5580	680	2400	1780	780	1080	32000	18650	4800
Обсяг реалізації інноваційної продукції, тис. грн.	b	196	300	320	1720	275	975	400	320	380	6280	3920	2080
Кількість створених зразків нової продукції, од.	c	5	4	6	15	8	9	6	5	4	28	20	8
Кількість освоєних зразків нової продукції, од.	d	3	3	2	9	3	5	4	4	3	16	12	4
Витрати на виробництво продукції, тис. грн.	e	950	790	1022.4	4017.6	489.6	1728	1281.6	561.6	777.6	23040	13428	3456
Витрати на НДДКР та придбання нематеріальних активів, тис. грн.	f	18	15	30	72	12	45	30	12	18	560	275	53
Витрати на виробництво інноваційної продукції, тис. грн.	g	160	218	240	1420	200	715	225	250	278	4540	3070	1540
Зайняті на підприємстві, осіб	h	34	41	78	128	42	69	64	45	52	180	136	98
Персонал із з вищою профільною освітою, осіб	i	19	26	40	61	28	32	41	26	30	112	72	54
Вартість основних засобів на початок року, тис. грн.	j	10760	4260	24080	30200	16400	17500	21050	10800	14800	320900	280900	21050
Капітальні інвестиції в матеріальні активи (придбання нових машин та обладнання), тис. грн.	k	420	410	1800	2100	1250	1400	950	750	1200	23860	1900	1020

*Вважати що підприємства працюють у "TaxFree" - середовищі: доходи та витрати не оподатковуються й коригувань з огляду на ПДВ та інші непрямі податки.

Таблиця – вихідні дані завдання 3.3

«Система показників оцінки інноваційного потенціалу підприємства»

Група	Ваговий коефіцієнт групового показника	Показники	Умовне позначення	Значення експертної оцінки*
Показники кадрового потенціалу(ПК)	0.25	Соціально-психологічний клімат	ПК ₁	4.8
		Рівень мотивації до творчої та інноваційної активності	ПК ₂	3.2
		Рівень ротації кадрів	ПК ₃	4.4
		Рівень професіоналізму та компетентності персоналу	ПК ₄	5.2
Показники виробничо-технічного потенціалу(ПВ)	0.20	Рівень використання виробничих потужностей	ПВ1	8.9
		Рівень залучення нематеріальних активів	ПВ2	3.1
		Екологічність технологій та обладнання	ПВ3	4.5
		Якість технологічного устаткування	ПВ4	5.6
		Рівень оновлення продукції	ПВ5	4.2
Показники фінансового потенціалу(ПФ)	0.15	Рентабельність вкладеного капіталу	ПФ ₁	8.2
		Співвідношення власних та залучених фінансових ресурсів	ПФ ₂	5.7
		Можливості залучення додаткового капіталу	ПФ ₃	9.1
		Рентабельність реалізованої інноваційної продукції	ПФ ₄	6.3
Показники організаційно-управлінської складової(ПО)	0.15	Ефективність організаційної структури підприємства	ПО ₁	5.4
		Рівень організаційної культури	ПО ₂	6.2
		Ефективність комунікаційних зв'язків	ПО ₃	7.1
		Якість системи стратегічного планування та контролю	ПО ₄	5.8
		Рівень довіри до керівництва	ПО ₅	6.0
Показники маркетингової складової(ПМ)	0.25	Дослідження ринкового середовища	ПМ ₁	6.5
		Дослідження споживачів та цін	ПМ ₂	7.8
		Темпи розширення частки ринку	ПМ ₃	5.9
		Ефективність каналів просування та рекламної діяльності	ПМ ₄	3.8
		Рівень лояльності споживачів	ПМ ₅	4.7

* Шкала умовної експертної оцінки використання окремих складових інноваційного потенціалу та (або) їх відповідності стратегічних цілей розвитку підприємства :

- 0 – зовсім не використовується потенціал елемента, повна невідповідність;
- 0 ÷ 4,0 балів – низький рівень використання потенціалу/ відповідності елемента;
- 4,1 ÷ 7,5 балів – середній рівень використання потенціалу / відповідності елемента;
- 7,6 ÷ 10,0 балів – високий рівень використання потенціалу/ відповідності елемента.

1) Розрахувати кількісні значення окремих складових інноваційного потенціалу (ПК, ПВ, ПФ, ПО, ПМ) як суму значень їх відповідних часткових показників та відобразимо результати у таблицю:

Показники	ПК	ПВ	ПФ	ПО	ПМ
Значення					

2) За допомогою засобів Microsoft Office Excel представити отримані результати у вигляді павутиноподібної діаграми. Зробити висновки щодо найбільш активних / відповідних та пасивних / невідповідних складових інноваційного потенціалу підприємства.

3) Розрахувати методом середньозваженої середньої комплексну оцінку інноваційного потенціалу підприємства та зробити висновок щодо його рівня.

4) Запропонувати заходи, які дозволили б підприємству посилити та (або) удосконалити виявлені під час аналізу “слабкі” складові інноваційного потенціалу. Результати оформити у вигляді таблиці за зразком:

Виявлені проблеми	Заходи*
<ul style="list-style-type: none"> залучення нематеріальних активів; 	1. 2.
<ul style="list-style-type: none"> ефективність каналів просування та рекламної діяльності; 	1. 2. 3.
<ul style="list-style-type: none"> рівень мотивації персоналу до творчої та інноваційної активності; 	1. 2.
<ul style="list-style-type: none"> дослідження споживачів та цін 	1. 2.

* Навести по 2-3 пропозиції для поліпшення ситуації.

3.4. За наведеними даними провести необхідні розрахунки та побудувати SPACE-профіль підприємства. Проаналізувати його та визначати, якому напрямку (типу) інноваційного розвитку керівництво підприємства має віддати перевагу за умови повної довіри до результатів SPACE-аналізу.

FS	Фінансова сила (FS)	Оцінка	Вага	Підсумкова оцінка
1	о виробничі витрати	2.8	0.2	
2	о рентабельність операційної діяльності	3	0.12	
3	о стабільність одержання прибутку	4	0.18	
4	о рентабельність інвестицій	3.2	0.2	
5	о структура заборгованості	2	0.05	
6	о здатність до підвищення рівня капіталізації і залучення коштів	3.5	0.15	
	Підсумок		1	

CA	Конкурентні переваги (CA)	Оцінка	Вага	Підсумкова оцінка
1	о ринок і його загальна ємність	4	0.18	
2	о частка підприємства на ринку та її динаміка;	5	0.2	
3	о асортимент продукції	3		
4	о здатність здійснювати маркетингові заходи	2	0.15	
5	о можливості активного впливу на рівень цін і витрат	2	0.16	
6	о зв'язки зі споживачами	4	0.08	
7	о рентабельність продаж інноваційної продукції	4.2	0.14	
Підсумок			1	

ES	Стабільність середовища (ES)	Оцінка	Вага	Підсумкова оцінка
1	о тривалість життєвого циклу галузі і стадія розвитку	5	0.4	
2	о маркетингові і рекламні можливості в галузі	3.4	0.12	
3	о стабільність прибутку (рентабельності)	5		
4	о ступінь впливу іноземного капіталу	1	0.08	
Підсумок			1	

IS	Привабливість бізнес-напряму (IS)	Оцінка	Вага	Підсумкова оцінка
1	о характеристика конкурентної ситуації в галузі	1	0.2	0.2
2	о стадія життєвого циклу галузі	4	0.2	0.8
3	о залежність розвитку галузі від кон'юнктури	5	0.2	1
4	о суспільна привабливість галузі	5	0.2	1
5	о використання виробів галузі в інших галузях	6	0.2	1.2
Підсумок			1	4.2

Значення показника розрахувати слід розрахувати.

Необхідне матеріально-технічне забезпечення: мультимедійне обладнання, ноутбук із програмним забезпеченням Microsoft Office та підключенням до мережі Інтернет.

Додаткова рекомендована література:

1. Адизес И. Управляя изменениями. Как эффективно управлять изменениями в обществе, бизнесе и личной жизни / Ицхак Адизес. - Москва :

Манн, Иванов и Фербер, 2015. - 368 с.

2. Бізнес-моделі інноваційного розвитку підприємств торгівлі / Л. Федулова // Вісник Київського національного торговельно-економічного університету. - 2017. - № 3. - С. 48–64. [Електронний ресурс] - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vknteu_2017_3_6

3. Ганущак–Єфіменко Л.М. Бізнес–модель управління інноваційно активними підприємствами на ринку / Л. М. Ганущак–Єфіменко //Актуальні проблеми економіки. – 2010. – № 7 (109). – С. 81– 93.

4. Кристенсен К.М. Дилемма інноватора: Как из-за новых технологий погибают сильные компании: Пер. с англ. / К. М. Кристенсен. – М.: Альпина Бизнес Букс, 2004. – 239 с.

5. Чан Ким В. Рене Моборн. Стратегия голубого океана. Как найти или создать рынок, свободный от других игроков : [Текст; рус.]. / В. Чан Ким, Р. Моборн. - Москва : Манн, Иванов и Фербер, 2017. – 336 с.

4. МАРКЕТИНГОВИЙ ПІДХІД ДО ВИВЕДЕННЯ ІННОВАЦІЙ НА РИНОК

План заняття

I. Обговорення програмного матеріалу (тема 7):

- 1.1. Маркетингові дослідження попиту на інновації.
- 1.2. Споживачі інноваційної продукції та їх класифікація.
- 1.3. Особливості стимулювання попиту на інноваційну продукцію.
- 1.4. Маркетингові стратегії подолання споживчого опору інноваціям на ринку.

II. Виступи студентів із доповідями-презентаціями за темами (за довільним вибором):

1. Дифузія інновацій (моделі Е.Роджерса, Ф.Баса, Дж. Мура, теорія інформаційних бар'єрів К. Левіна).
2. Технологія продаж SPIN.
3. “Воронка продажів”.
4. Нейромаркетинг.
5. Вірусний маркетинг.
6. Модель AIDA в маркетингу.

7. Новітні рекламні технології. Партизанський маркетинг.

8. Цінові стратегії підприємства – інноватора.

III. Робота в мінігрупах.

3.1. Уявіть, що Ви працівник рекламної агенції. До Вас звернувся власник магазину “ZooLand” із замовлення рекламної компанії під загальною ідеєю “У кожному домі домашнього улюбленця”. Запропонуйте 2 варіанти реклами: 1) орієнтований на батьків (дорослих) та 2) орієнтований на дітей. Дозволяється використовувати текстові фрази, картинки, символи, аналогії, прийоми емпатії тощо. **ПРОЯВІТЬ КРЕАТИВНІСТЬ.**

3.2. Напрацювання навичок виявлення прихованих потреб споживачів за технологією продаж SPIN.

Необхідне матеріально-технічне забезпечення: мультимедійне обладнання, ноутбук із програмним забезпеченням Microsoft Office та підключенням до мережі Інтернет.

Додаткова рекомендована література:

1. 11 техник продаж, которые работают даже с капризными клиентами [Электронный ресурс]. - Режим доступа: <https://www.gd.ru/articles/4279-tehniki-prodaj>

2. Божкова В.В. Систематизація методів маркетингового ціноутворення / В.В. Божкова, Рябченко І.М. // Маркетинг і менеджмент інновацій. - 2012. - №4. - С. 74-80.

3. Котлер Ф. Новые маркетинговые технологии. Методики создания гениальных идей / Ф. Котлер, Ф. Триас де Без. – СПб. : Нева, 2004. – 192 с.

4. Маркетинг інновацій: підручник [Текст] / Н.І. Чухрай. – Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2011. – 256 с.

5. Метод SPIN-продаж, или Как правильные вопросы помогают продавать [Электронный ресурс]. - Режим доступа: <https://prodasch.ru/blog/idealnii-otdel-prodazh/metod-spin-prodazh/>

6. Мур Дж.А. Преодоление пропасти. Как вывести технологический продукт на массовый рынок / Джеффри А. Мур, пер. с англ. – М.: URSS, 2013. - 336 с.

7. Новітні рекламні технології як інновації в маркетингових комунікаціях [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://investycii.org/investuvanya/konferentsiji/problemy-formuvanya-ta-rozvytku-inovatsijnoji-infrastruktury/novitni->

reklamni-tehnolohiji-yak-inovatsiji-v-marketynhovyh-komunikatsiyah.html

8. Сучасні види інноваційного маркетингу [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://studme.com.ua/1822061115078/marketing/sovremennye_vidy_innovatsionnogo_marketinga.htm

9. Янковець Т. М. Інноваційні підходи до ціноутворення на продукцію промислового підприємства // Т. М. Янковець // Вісник Київського національного університету технологій та дизайну. Збірник наукових праць. – Київ. – 2013. – № 1 (69). – С. 256-263.

5. РОЗРОБКА ТА РЕАЛІЗАЦІЯ ІННОВАЦІЙНОГО ПРОЕКТУ

План заняття

I. Обговорення програмного матеріалу (теми 8-9):

1.1. Концепція проектного аналізу та його принципи.

1.2. Склад та рольові функції членів команди інноваційного проекту.

1.3. Зміст, структура та етапи розробки типового бізнес-плану інноваційного проекту.

1.4. Принципи оцінювання і фінансово-економічні показники ефективності інноваційно-інвестиційного проекту.

1.5. Реєстрація та акредитація інвестиційного проекту як інноваційного.

1.6. Методи стимулювання інноваційної активності персоналу.

II. Індивідуальне розв'язання практичних вправ (варіант обирається студентом за останньою цифрою залікової книжки).

2.1. За даними таблиці визначити показники чистої приведеної вартості, індексу рентабельності, простого та дисконтованого терміну окупності, внутрішньої норми рентабельності двох інноваційних проектів. Проаналізувати та обґрунтувати, реалізація якого з них за інших рівних умов є більш вигідною для підприємства.

За допомогою засобів Microsoft Office побудувати фінансові профілі обох проектів.

Таблиця - Вихідні дані завдання 2.1

Варіант	Ставка дисконту, %	Проект	Величина початкових інвестицій, млн. грн.	Грошовий потік за роками, млн. грн.		
				1-й	2-й	3-й
0	10	A	- 100	180	145	90
		B	- 80	20	50	75

Варіант	Ставка дисконту, %	Проект	Величина початкових інвестицій, млн. грн.	Грошовий потік за роками, млн. грн.		
				1-й	2-й	3-й
1	12	A	- 55	30	40	60
		B	- 62	80	27	55
2	9	A	- 110	100	30	20
		B	- 135	150	210	240
3	15	A	- 60	70	40	80
		B	- 75	25	30	10
4	8	A	- 80	40	70	80
		B	- 115	35	150	10
5	14	A	- 85	25	60	47
		B	- 65	50	80	32
6	18	A	- 130	80	60	150
		B	- 100	55	47	80
7	16	A	- 127	75	50	120
		B	- 110	40	80	100
8	9	A	- 120	57	65	110
		B	- 80	50	30	85
9	12	A	- 60	35	48	70
		B	- 100	75	20	80

2.2. Інноваційний проект передбачає організацію виробництва та реалізації однорідної продукції. Вихідні дані наведені в таблиці.

Плановану ціну реалізації, структуру та середні витрати виробництва на одиницю продукції вважати незмінними протягом усього життєвого циклу інноваційного проекту та незалежними від коливання обсягів продажу.

Визначити:

- 1) критичне значення ринкової ціни одиниці продукції, якщо дисконтна ставка –10%;
- 2) запас міцності інноваційного проекту за ціною реалізації продукції;
- 3) критичне значення сукупного обсягу реалізації продукції.

Таблиця - Вихідні дані завдання 2.2

Варіант	Інвестиції (IC ₀), тис. грн. (2014 рік)	Надходження за періодами (TR), тис. грн.				Витрати за періодами (TC), тис. грн.				Планована ціна одиниці продукції (P), грн.	Ставка дисконту, %
		2015	2016	2017	2018	2015	2016	2017	2018		
0	345	320	370	405	440	210	235	270	285	15	12
1	120	100	150	180	200	75	90	85	100	20	14

2	240	180	210	240	250	80	90	85	100	18	15
3	420	380	460	510	560	200	260	280	320	30	8
4	180	120	120	150	180	45	60	75	100	20	10
5	195	175	200	250	250	90	110	140	140	20	9
6	800	560	1250	1400	1750	320	450	800	900	120	12
7	500	450	720	850	940	270	320	480	580	150	18
8	420	380	460	510	560	200	260	300	300	50	25
9	620	550	870	1030	1140	345	410	565	680	200	16

III. Робота в мінігрупах: розробка бізнес-ідеї інноваційного проекту. Подання заявки на державну реєстрацію інноваційного проекту.

Необхідне матеріально-технічне забезпечення: мультимедійне обладнання, ноутбук із програмним забезпеченням Microsoft Office та підключенням до мережі Інтернет.

Додаткова рекомендована література:

1. Верба В.А. Проектний аналіз: Підручник / В.А. Верба, О.А. Загородніх. – К.: КНЕУ, 2000. – 322 с.
2. Наказ Міністерства освіти і науки України "Про затвердження примірної структури бізнес-плану інноваційного проекту" №1764 від 13.12.2013 р. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1764729-13#n11>
3. Проектний аналіз: Навч. посібник / Т.Б. Ігнашкіна, О.В. Гончарук. – Дніпро: НМетАУ, 2017. – 226 с.
4. Управління інноваційною діяльністю: магістерський курс: підручник / Б.М. Андрушків, О.Б. Бойко, Ю.Я. Вовк та ін. – Тернопіль : ФОП Паляниця В.А., 2015. – 1146 с. - Режим доступу: <http://elartu.tntu.edu.ua/handle/123456789/17920>
5. Управління проектами: Підручник / За заг. ред. Л. В. Ноздріної. — К.: Центр учбової літератури, 2010. – 432 с. – Режим доступу: http://www.immsp.kiev.ua/postgraduate/Biblioteka_trudy/UpravlinnyaProektamiNozdrina2010.pdf
6. Управління проектами: процеси планування проектних дій: підручник / І.В. Чумаченко, В.В. Морозов, Н.В. Доценко, А.М. Чередниченко. – К.: КРОК, 2014. – 673 с.

6. ФІНАНСУВАННЯ ТА РИЗИКИ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

I. Обговорення програмного матеріалу (теми 11-12):

1.1 Завдання та принципи побудови системи інвестування інноваційної діяльності.

1.2. Джерела та механізми фінансування інноваційної діяльності.

1.3. Оптимізація структури фінансування інноваційного проекту.

1.4. Ризики інноваційної діяльності та їх класифікація.

1.5. Методи оцінювання ризику інноваційного проекту.

1.6. Управління інноваційними ризиками.

Контрольні та дискусійні питання:

1. З урахуванням яких вихідних принципів слід будувати систему фінансування інноваційної діяльності підприємства?

2. Які основні джерела інвестицій для фінансування інноваційного проекту ви знаєте? Надайте їх порівняльну характеристику.

3. Як відбувається оптимізація структури джерел фінансування інноваційного проекту?

4. Розкрийте переваги та недоліки самофінансування інноваційних проектів.

5. Яку роль відіграє ціна різних джерел капіталу для прийняття рішення щодо фінансування інноваційного проекту?

6. Назвіть основні причини, що стримують використання кредитування як джерела фінансування інновацій в Україні.

7. Німецький соціолог Ульрих Бек стверджує, що сучасне суспільство може бути визначено як "суспільство ризику", як "... постіндустріальна формація, яка відрізняється від індустріального суспільства певними особливостями, головна ж відмінність полягає в тому, що для індустріального суспільства характерним був розподіл благ, а для суспільства ризику – розподіл загроз та обумовлений цим ризик". Поділяєте Ви чи ні цю точку зору? Аргументуйте відповідь із наведенням прикладів.

8. Чому серед усіх видів економічної активності суб'єктів господарювання саме інноваційна діяльність вирізняється найбільшим рівнем ризику?

9. Які чинники впливають на прийняття господарського рішення щодо запобігання ризиковій ситуації?

II. Індивідуальне розв'язання практичних вправ (варіант обирається студентом за останньою цифрою власної залікової книжки).

2.1. Компанія планує реалізацію інноваційного проекту, зміст та особливості фінансування якого визначаються відповідно.

Таблиця - Вихідні дані завдання 2.1
«Мета та зміст інноваційного проекту»

Варіант	Зміст інноваційного проекту
0	впровадження нової технологічної лінії, що дозволить підприємству дотримуватися більш високих екологічних стандартів якості продукції та вийти на "зелені" сегменти ринку продовольчих товарів
1	удосконалення ергономічних характеристик та дизайну товару на основі наявних технологій та ресурсної бази, проведення супутніх рекламних заходів для збереження позицій на ринку;
2	диверсифікація номенклатури, розробка та випуск нового товару для нового сегменту ринку на основі наявних технологій та ресурсної бази з метою збільшення прибутків;
3	сегментація, випуск нового товару для традиційного сегменту ринку на основі наявних технологій та ресурсної бази з метою збільшення прибутків;
4	впровадження нової технологічної лінії, яка дозволить зменшити ресурсоемність товарної продукції, що вже випускається підприємством, та отримати економію поточних витрат;
5	підвищення прибутку шляхом удосконалення технологічного процесу з метою підвищення продуктивності праці та здешевлення собівартості продукції завдяки ефекту масштабу;
6	реорганізація внутрішньої системи менеджменту та контролю якості, що дозволить успішно пройти процедуру сертифікації продукції та вивести її на зовнішній ринок;
7	удосконалення збутової мережі підприємства, запровадження нових сервісних услуг та оптимізація логістики з метою збереження ринкових позицій;
8	диверсифікація сфер діяльності, розробка та випуск нового товару для нового сегменту ринку на основі впровадження нової технологічної лінії;
9	реалізація комплексу маркетингових інновацій, що дозволить удосконалити систему каналів просування продукції підприємства на ринок, прискорити товарообіг та збільшити валові доходи від реалізації продукції;
10	технологічна модернізація, що дозволить зменшити ресурсоемність товарної продукції, яка вже випускається підприємством, отримати економію за рахунок ефекту масштабу та зменшення бракованих виробів.

Таблиця - Вихідні дані завдання 2.1
«Структура та особливості фінансування інноваційного проекту»

	Питома вага окремих ресурсів в загальному обсязі фінансування, %										
	Варіант (остання цифра залікової книжки)										
	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Джерела фінансування разом, у т.ч.:	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%
Власні кошти*	20	40	45	40	40	10	-	50	-	35	30
Кредити банку	60	30	55	20	60	50	75	50	75	45	20
Пільговий бюджетний кредит	-	30	-	-	-	-	-	-	-	20	-
Прості акції	20	-	-	30	-	20	25	-	20	-	30
Привілейовані акції	-	-	-	10	-	20	-	-	5	-	20
	Ціна окремих джерел фінансування, %										
	Варіант (остання цифра залікової книжки)										
	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Ціна кредитних банківських грошей – ставка відсотку	24	18	20	21	15	22	16	18	15	20	24
Прибутковість власного капіталу (до сплати податків)*	30	40	25	36	32	24	35	45	25	25	20
Прості акції	30		25		15		32		15		
Привілейовані акції	20				25				10		
Ставка за пільговим державним кредитом	0										

* Власні кошти оцінювати за рівнем норми чистого прибутку. Ставка податку на прибуток підприємств 20%. Вважати, що податкові пільги підприємствам-інноваторам не надаються.

1) Із врахуванням типу інноваційного проекту, особливостей його фінансування та ризикового потенціалу, розрахувати середньозважену ціну капіталу(WACC) проекту, надати експерту оцінку імовірності його успішної реалізації та визначити мінімальну граничну норму прибутковості.

2) Із врахуванням відомих переваг і недоліків використання відповідних джерел інвестиційних ресурсів, запропонуйте варіант реструктуризації джерел

фінансування проекту, що дозволить знизити його WACC на 2,5%. Ціну відповідних джерел фінансування вважати незмінною.

2) Визначити, як зміниться середньозважена ціна капіталу (WACC), якщо підприємство за ставкою 8% річних зможе отримати у банку, пільговий кредит за програмою «зеленого» фінансування¹. Умовою банку є інвестиція клієнта не менше 40% від вартості проекту й повернення кредиту не пізніше, ніж за 60 місяців.

2.3. За наведеними у таблиці даними, розрахувати показники очікуваного доходу, середньоквадратичного відхилення та коефіцієнту варіації й надати порівняльну оцінку рівню ризикованості проектів А та В. Який з них доцільно реалізувати на підприємстві, керівництво якого є прихильником політики поміркованого («розумного») ризику?

Таблиця - Вихідні дані завдання 2.3

Варіант	Варіанти кон'юнктури ринку інноваційного товару	Проект А		Проект В	
		Розрахунковий дохід	Ймовірність (Pi)	Розрахунковий дохід	Ймовірність(Pi)
0	висока	1200	0,10	1400	0,15
	середня	950	0,70	800	0,65
	низька	600	0,20	650	0,20
1	висока	900	0,20	100	0,10
	середня	750	0,55	820	0,75
	низька	600	0,25	700	0,15
2	висока	800	0,10	1100	0,05
	середня	550	0,75	500	0,80
	низька	240	0,15	250	0,15
3	висока	2400	0,10	2000	0,2
	середня	1800	0,70	1600	0,6
	низька	750	0,20	500	0,2
4	висока	750	0,15	800	0,25
	середня	500	0,80	650	0,60
	низька	-100	0,05	100	0,15
5	висока	1600	0,2	2000	0,10
	середня	850	0,6	750	0,70
	низька	400	0,2	300	0,20
6	висока	800	0,10	1100	0,15

¹ Йдеться про інвестиції, що мають чистий позитивний вплив на довкілля (інвестиції у енергоефективність, відновлювані джерела енергії та захист довкілля).

Варіант	Варіанти кон'юнктури ринку інноваційного товару	Проект А		Проект В	
		Розрахунковий дохід	Ймовірність (Pi)	Розрахунковий дохід	Ймовірність (Pi)
	середня	550	0,75	500	0,80
	низька	240	0,15	- 50	0,05
	висока	500	0,3	600	0,25
7	середня	350	0,45	400	0,60
	низька	100	0,25	0	0,15
	висока	5000	0,25	6200	0,10
8	середня	3000	0,50	3000	0,70
	низька	1000	0,25	500	0,20
	висока	1000	0,2	1200	0,10
9	середня	450	0,6	400	0,75
	низька	150	0,2	120	0,15
	висока	5000	0,25	6200	0,10

2.4. Інноваційний проект передбачає організацію виробництва та реалізації однорідної продукції. Вихідні дані наведені в таблиці.

Таблиця - Вихідні данні завдання 2.4

Варіант	Інвестиції (ICo), тис. грн. (2014 рік)	Надходження за періодами (TR), тис. грн.				Витрати за періодами (TC), тис. грн.				Планована ціна одиниці продукції (P), грн.	Ставка дисконту, %
		2015	2016	2017	2018	2015	2016	2017	2018		
0	345	320	370	405	440	210	235	270	285	15	12
1	120	100	150	180	200	75	90	85	100	20	14
2	240	180	210	240	250	80	90	85	100	18	15
3	420	380	460	510	560	200	260	280	320	30	8
4	180	120	120	150	180	45	60	75	100	20	10
5	195	175	200	250	250	90	110	140	140	20	9
6	800	560	1250	1400	1750	320	450	800	900	120	12
7	500	450	720	850	940	270	320	480	580	150	18
8	420	380	460	510	560	200	260	300	300	50	25
9	620	550	870	1030	1140	345	410	565	680	200	16
10	300	280	320	350	380	180	210	240	250	25	10

Плановану ціну реалізації, структуру та середні витрати виробництва на одиницю продукції вважати незмінними протягом усього життєвого циклу інноваційного проекту та незалежними від коливання обсягів продажу.

Визначити:

- 1) запас міцності інноваційного проекту за ціною реалізації продукції;
- 2) критичне значення сукупного обсягу реалізації продукції;

- 3) запас міцності інноваційного проекту за обсягами виробництва;
- 4) маржу фінансової безпеки інноваційного проекту в абсолютному та відносному виразах;

б) критичне значення обсягу реалізації при зменшенні ціни на 7%, якщо середні витрати на виробництво та реалізацію одиниці продукції залишилися незмінними. Надати оцінку чутливості інноваційного проекту до цінових коливань.

2.5. Розподілити наступні чинники ризику підприємства за групами «внутрішні чинники» та «зовнішні чинники» :

- а) технологічна аварія на підприємстві і вихід з ладу обладнання внаслідок порушення правил експлуатації;
- б) розголошення конфіденційної комерційної інформації;
- с) вихід з ладу комп'ютерів внаслідок перебоїв у постачанні електроенергії;
- д) поширення необґрунтованих чуток щодо якості продукції підприємства;
- е) смерть керівника чи провідного спеціаліста;
- ф) непередбачувані зміни валютного курсу;
- г) раптова поява конкурентів;
- h) низький рівень контрактної дисципліни у пов'язаних суб'єктів господарювання;
- і) нечіткість і постійні зміни законодавчих і нормативних актів, що регулюють підприємницьку діяльність, окрема у сфері оподаткування;
- j) темпи інфляції;
- к) нечесна конкуренція;
- l) економічна недоброчесність ділових партнерів;
- т) підвищення мінімальної заробітної плати;
- п) неспроможність персоналу до якісного своєчасного вирішення завдань, поставлених керівництвом, внаслідок недостатньої та невідповідної кваліфікації.

Результати оформити у вигляді таблиці:

Внутрішні чинники	Зовнішні чинники	Неможливо визначити, оскільки недостатньо інформації

2.6. Результат інноваційного проекту - розробка нового програмного продукту. Адміністрація компанії розглядає кілька сценаріїв поведінки на ринку: здійснювати або не здійснювати попередні дослідження ринку (конкурентного оточення, тенденцій розвитку галузі та ін.); негайно продати свою розробку великій конкуруючій фірмі з більш розгалуженою дилерською мережею або самостійно почати її реалізацію на ринку. Фахівці маркетингового відділу і фінансово-економічних служб компанії оцінили суб'єктивні імовірності одержання грошового потоку після оподаткування для кожної можливої ситуації.

На підставі даних таблиці, використовуючи метод "дерево рішень", обґрунтувати найбільш прийнятні для компанії варіанти ринкової поведінки та скласти аналітичний висновок.

Таблиця - Показники NPV грошових потоків інноваційного проекту і їхньої імовірності в кожній економічній ситуації, тис. грн.

Прогнозований рівень попиту	Рішення приймаються без проведення маркетингових досліджень		Рішення приймаються з урахуванням результатів маркетингових досліджень			
			Сприятлива ситуація на ринку (0,55)		Несприятлива ситуація на ринку (0,45)	
	Альтернативні рішення		Альтернативні рішення		Альтернативні рішення	
	Продати іншій фірмі	Самостійно реалізувати	Продати іншій фірмі	Самостійно реалізувати	Продати іншій фірмі	Самостійно реалізувати
1	2	3	4	5	6	7
Високий	+ 6 120	+ 20 400	+ 7850	+ 17500 (0,75)	+ 1 725	+ 17 000
Середній	+ 6 120	+ 9 600	+ 7850	+ 3475 (0,2)	+ 1 725	+ 3475 (0,75)
Низький	+ 6 120	-8 500	+ 7850	-10400 (0,05)	+ 1 725	-10400 (0,05)

III. Робота у мінігрупах: Виявити основні види ризиків, які супроводжують звичний день пересічного студента. Оцінити їх рівень експертним методом та занести до карти ризиків. Запропонувати заходи, що можуть запобігти виявленим ризикам чи мінімізувати їх.

Необхідне матеріально-технічне забезпечення: мультимедійне обладнання, ноутбук із програмним забезпеченням Microsoft Office та підключенням до мережі Інтернет.

Додаткова рекомендована література:

1. Економічний ризик: методи оцінки та управління: навч. посібник / [Т.А. Васильєва, С. В. Леонов, Я. М. Кривич та ін.]; під заг. ред. д-ра екон. наук,

проф. Т.А.Васильєвої, канд. екон. наук Я.М. Кривич. – Суми: ДВНЗ “АБС НБУ”, 2015. – 208 с.

2. Коновалов Ю.О. Система управління ризиками: поняття, функції, компоненти / Ю.О. Коновалов, О.В. Миронов // Інноваційна економіка. – 2013. - №9 (47). – С. 127-131.

3. Литвин З. Аналіз інноваційних ризиків / З. Литвин // Економічний аналіз. 2013 рік. Випуск 12. Частина 3. – С. 249-252.

4. Онишко С.В. Фінансове забезпечення інноваційного розвитку: Монографія / С.В. Онишко. – Ірпінь: НАДПСУ, 2004.– 434 с.

5. Писаревський І.М. Управління ризиками: Навч. посібник/ І.М. Писаревський, О.Д. Стешенко – Харків: ХНАМГ, 2008. – 124 с.

7. ЗАХИСТ ТА КОМЕРЦІАЛІЗАЦІЯ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

План заняття

I. Обговорення програмного матеріалу (тема 13):

- 1.1. Об'єкти та суб'єкти інтелектуальної власності та їх класифікація.
- 1.2. Методи оцінки вартості прав на об'єкти інтелектуальної власності.
- 1.3. Форми комерціалізації об'єктів права промислової власності.
- 1.4. Економічна ефективність ліцензування.
- 1.5. Управління «портфелем» інтелектуальної власності.

Контрольні та дискусійні питання:

1. Що таке інтелектуальна власність? Які підходи до визначення цього поняття вам відомі?
2. Що таке право власності? Як здійснюється специфікація прав власності?
3. Які зміни відбуваються в економічних та правових відносинах власності у зв'язку з нематеріальним характером об'єктів інтелектуальної власності?
4. Назвіть та охарактеризуйте види та результати інтелектуальної діяльності.
5. Розкритий особливості оцінювання та обліку нематеріальних активів. Які фактори впливають на величину їх вартості?
6. Назвіть види платежів за користування нематеріальними активами, розкрийте їх основні переваги та недоліки.

7. Охарактеризуйте основні способи комерціалізації об'єктів права інтелектуальної власності.

7. Визначити фактори у внутрішньому та зовнішньому середовищі організації, орієнтованої на використання результатів інтелектуальної діяльності, які позитивно та негативно впливають на розвиток інституту інтелектуальної власності в Україні.

8. Відомо, що в Україні активно використовується неліцензоване програмне забезпечення. Чим це зумовлене? Які економічні обставини цьому сприяють? Які економічні передумови необхідні для розв'язання цієї проблеми?

II. Робота у мінігрупах.

2.1. Проаналізувати ситуацію та відповісти на поставлені питання.

1. Програмісти, які працюють в інформаційно-технічному відділі державного закладу, у вільний час розробили ігрову програму, що користується комерційним успіхом на ринку. Чи повинна за таких умов організація, у якій вони працюють, претендувати на частку отриманого ними доходу? Яким чином забезпечується у такому випадку реалізація її майнових прав? З якими труднощами доведеться стикнутися, здійснюючи специфікацію прав власності?

2. Професор Іваненко – співробітник державного науково-дослідницького центру – запропонував новий науковий підхід до розв'язання важливої технічної проблеми та оприлюднив його у відкритих джерелах інформації. Надалі на основі цього підходу інженерним персоналом фірми «Альфа» було впроваджено низку технічних рішень, які дозволили суттєво підвищити продуктивність праці на підприємствах фірми. Чи може професор Іваненко претендувати на частину доходів, отриманих від використання його наукового підходу? Чи існують для професора можливості отримати дохід в опосередкованій формі? Які економічні та правові підстави для цього необхідні?

3. Відомо, що в Україні активно використовується неліцензоване програмне забезпечення. Чим це зумовлене? Які економічні обставини цьому сприяють? Чому правові обмеження є недостатніми для обмеження незаконного використання інтелектуальної власності? Які економічні передумови необхідні для розв'язання цієї проблеми? Чи мають вони знайти правове відображення?

4. Винахідник Джевонс (США) позиває проти видавництва про виплату ліцензійної винагороди за винахід, описаний в опублікованій видавництвом книзі Джонсона "Техніка майбутнього". Заперечуючи проти позову, видавництво

пояснило, що, по-перше, виключне право на винахід, у тому числі право на ліцензійну винагороду породжує тільки патент на винахід, виданий Патентним відомством США. По-друге, відповідно до закону про авторське право США 1976 р. авторське право на книгу не поширюється на описане в ній винахід. Об'єктом якого права є літературний твір? Чи охороняється авторським правом винахід, описаний у книзі?

5. Пан Фішер (Франція) подав у Патентне відомство Франції заявку на реєстрацію товарного знаку «Депюї» для кондитерських виробів. Після реєстрації даного товарного знаку в Патентне відомство звернулася фірма «Депюї» з вимогою про анулювання реєстрації, оскільки найменування «Депюї», хоча воно й відбиває ім'я власника знаку, не має необхідну новизну, крім того, воно здатне ввести споживачів в оману щодо виробника товарів. Чи повинен товарний знак мати новизну? Чи є товарний знак новим, якщо є подібне позначення, використовуване для аналогічних виробів? Яке рішення має прийняти Патентне відомство?

6. Робітниця кондитерської фабрики «Мальва», яка захоплюється оригамі, використовуючи залишкові матеріали, збрала нову, що раніше ніде використовувалася, модель упакування для цукерок. Наступного дня керівництво фабрики вирішило впровадити її у виробництво. Який вид захисту можна одержати на це впакування?

8. Михайло написав художній твір під назвою «Зоряна та місячна ніч». Він уклав договір із видавництвом «Зоря» про видання цього твору, але йому стало відомо про те, що його твір друкується одночасно і у видавництві «Зорепад». Коли він звернувся до директора видавництва «Зорепад» з вимогою про припинення друкування книги, той заявив, що у нього укладений відповідний договір із видавництвом «Зоря». У цьому видавництві автору пояснили, що у них відсутня технічна можливість щодо видання книги у тій кількості примірників, яка передбачена договором, і тому звернулися до іншого видавництва. Чи має місце порушення прав автора у даній ситуації? Обґрунтуйте свою відповідь.

2.2. Підготувати доповідь-презентації на тему «Набуття прав інтелектуальної власності, їх охорона та захист». Об'єкт дослідження (винахід, промисловий зразок, географічне позначення товару, корисна модель, знак для товарів і послуг) визначається методом жеребкування.

Виклад матеріалу доповіді має містити стислі відповіді на наступні питання:

1. Визначення та характеристика предмету дослідження (об'єкти та суб'єкти права, особливості майнових та немайнових прав, об'єкти, які не можуть одержати правової охорони у якості предмету дослідження, обмеження майнових прав).

2. Умови охороноздатності, охоронні документи та термін охорони.

3. Порядок реєстрації прав на предмет дослідження за національною процедурою.

4. Передача авторських прав на предмет дослідження за національною процедурою.

4. Умови припинення правової охорони.

5. Методи захисту порушених прав.

III. Індивідуальне розв'язання практичних справи.

1. Використовуючи метод роялті, оцінити права на літературний твір за наступних умов:

- термін дії договору на передачу автором прав на рукопис видавцю – 3 роки;
- тираж 1-го року дорівнює 2000 примірників, другого та третього - 3000 примірників;
- вартість одного примірника 45 грн.;
- ставка роялті дорівнює 15%.

2. Компанія «DNLight LTD» має патент на вибухонебезпечну лампу. Компанія вже має досвід продажу ліцензій на право виробництва, тому розмір ставки роялті відомо. Економічний термін служби патенту оцінюється в 10 років, по закінченні якого цінність патенту буде вичерпано. Вихідні дані:

- розрахунковий розмір продажів 1-го року дорівнює \$6000, 2-го - \$8500, 3-го - \$10000, з 4-го по 10-й - по \$ 5000 щорічно;
- ставка роялті 1-го року 7%, 2-го - 6%, 3-го - 5%, з 4-го по 10-й - по 7%;
- ставка дисконту - 15%.

Використовуючи метод роялті, оцінити права на винахід та розмір разового паушального платежу.

3. Розрахувати значення величини роялті, виплачуваних за ліцензійною згодою про надання невиняткового права на використання запатентованої технології в області виробництва автомобілів, якщо відомо, що середньогалузева

норма виробництва в автомобілебудуванні в Запоріжжі становить 24%, а величина частки патентовласника в прибутку ліцензіата (з огляду на можливість одержання реальних переваг перед конкурентами за рахунок патентної монополії) дорівнює 23%.

4. Приватна кондитерська фабрика підприємця Біленко І.Р. уклала угоду про надання їй невиняткового права на використання приналежного ТОВ "Бісквіт" ноу-хау в області виробництва й реалізації кондитерських виробів. Визначити величину роялті, що фабрика буде виплачувати за умови, що норма рентабельності кондитерських виробництв у м. Дніпро становить 20 %, а частка власника ноу-хау (ліцензіара) у прибутку користувача (ліцензіата), з огляду на відсутність охоронних документів, ризик розробки й використання конкурентами аналогічного ноу-хау, становить 10 %.

5. Розрахувати значення величини роялті, виплачуваних за ліцензійною згодою про надання невиняткового права на використання запатентованої технології в області виробництва автомобілів, якщо відомо, що середньогалузева норма виробництва в автомобілебудуванні в Запоріжжі становить 20%, а величина частки патентовласника в прибутку ліцензіата (з огляду на можливість одержання реальних переваг перед конкурентами за рахунок патентної монополії) дорівнює 25%.

Необхідне матеріально-технічне забезпечення: мультимедійне обладнання, ноутбук із програмним забезпеченням Microsoft Office та підключенням до мережі Інтернет.

Додаткова рекомендована література:

1. Базилевич В. Д. Інтелектуальна власність: креативи метафізичного пошуку. – Монографія / В. Д. Базилевич, В. В. Ільїн // Київський національний університет імені Тараса Шевченка. – Київ: Знання, 2008. – 687 с.

2. Економіка інтелектуальної власності : науково-методичні матеріали для підготовки докторантів, аспірантів і магістрів за напрямом «Інтелектуальна власність» / Л. С. Шевченко, О. А. Гриценко, Т. М. Камінська та ін. ; за ред. д-ра екон. наук, проф. Л. С. Шевченко. – Х. : Право, 2015. – 120 с.

3. Закон України «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі Верховна Рада України» від 15.12.1993 № 3687-ХІІ [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3687-12>

4. Кодекс академічної доброчесності Національної металургійної академії України [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://nmetau.edu.ua/file/kodeks.pdf>

5. Кубах А.І. Право інтелектуальної власності / А.І. Кубах: Навч. посібник – Харків: ХНАМГ, 2008. – 149 с.

6. Москалюк Н.Б., Кузьмич Л.В.. Право інтелектуальної власності. Практикум: Навч. посібник.– Тернопіль, 2017 - 200 с.

7. Постанова КМУ «Про затвердження Національного стандарту N4 "Оцінка майнових прав інтелектуальної власності» від 03.10.2007, № 1185 [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1185-2007-%D0%BF/>

8. Нагачевська Т. В. Сучасні тенденції міжнародного трансферу технологій та перспективи України [Електронний ресурс] / Т. В. Нагачевська. – Режим доступу: www.nbu.gov.ua/old_jrn/Soc_Gum/Nvamu_ekon/2009_7/09ntvprou.pdf.

9. Національна стратегія розвитку сфери інтелектуальної власності в Україні на період до 2020 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://sips.gov.ua/ua/ip-strategy28082014>.

10. Ходаківський Є.І. Інтелектуальна власність: економіко-правові аспекти: Навч. посібн. / Є.І. Ходаківський, В.П. Якобчук, І.Л. Литвинчук - К. : Центр учбової літератури , 2014 . - 276 с.

11. Цибульська Л. О. Економіка інтелектуальної власності [Електронний ресурс] : конспект лекцій з дисципліни «Економіка інтелектуальної власності» для студентів усіх форм навчання / Л. О. Цибульська. – Маріуполь: ПДТУ, 2011. – 45 с.

3. ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ ДЛЯ ПІДСУМКОВОГО (ЕКЗАМЕНАЦІЙНОГО) КОНТРОЛЮ ЗНАНЬ З ДИСЦИПЛІНИ «ІННОВАЦІЙНИЙ РОЗВИТОК ПІДПРИЄМСТВА»

1. Сутність, зміст та класифікація економічних інновацій.
2. Інноваційний розвиток: зміст, ознаки, принципи, та наслідки.
3. Оцінювання рівня інноваційного розвитку економічної системи.
4. Інноваційна складова циклічного розвитку економічних систем. Теорія "довгих хвиль" М. Д. Кондратьєва.
5. Життєвий цикл інновацій та інноваційної продукції.
6. Інноваційна діяльність. Основні етапи та результати інноваційного процесу.
7. Інноваційне підприємство, його ознаки та особливості життєвого циклу.
8. Типи ринкової поведінки інноваційних підприємств.
9. Інноваційна інфраструктура.
10. Національна інноваційна система: структура, принципи побудови та показники функціонування.
11. Цілі та інструменти державного регулювання інноваційної діяльності.
12. Джерела та критерії оцінки інноваційних ідей.
13. Методи генерації інноваційних ідей.
14. Формування команди інноваційного проекту.
15. Мотиваційний механізм інноваційної діяльності.
16. Поняття та основні завдання маркетингу інновацій.
17. Зміст, принципи та завдання маркетингу інновацій.
18. Методи маркетингових досліджень попиту на інновації.
19. Маркетингові інновації та їх економічна ефективність.
20. Маркетингові методи виявлення прихованих інноваційних потреб споживачів. SPIN-метод.
21. Споживачі інноваційної продукції та їх класифікація.
22. Інноваційна політика підприємства, її завдання та принципи.
23. Види стратегій інноваційного розвитку підприємства.
24. Інноваційний потенціал економічної системи: визначення, складові та методи вимірювання.
25. Методи оцінювання інноваційної ситуації підприємства (організації).

26. Система фінансування інноваційної діяльності.
27. Сучасні форми фінансування інноваційної діяльності (лізинг, факторинг, франчайзинг, форфейтинг).
28. Проектне управління інноваціями.
29. Інноваційний проект: етапи розробки та реалізації.
30. Фінансово-економічні показники ефективності інноваційно-інвестиційних проектів.
31. Інноваційні ризики та їх класифікація.
32. Методи оцінки ризиків інноваційної діяльності.
33. Засади управління ризиками в інноваційній діяльності.
34. Суб'єкти, об'єкти та права інтелектуальної власності.
35. Методичні підходи до оцінювання вартості об'єктів інтелектуальної власності.
36. Комерціалізація об'єктів інтелектуальної власності.

4. ТЕМАТИКА КОНТРОЛЬНИХ (ІНДИВІДУАЛЬНИХ) РОБІТ З ДИСЦИПЛІНИ «ІННОВАЦІЙНИЙ РОЗВИТОК ПІДПРИЄМСТВА»

4.1. Тематика першого теоретико-аналітичного розділу контрольної (індивідуальної) роботи

1. Інновації та їх роль в розвитку людської цивілізації.
2. Інноваційна складова циклічного розвитку економічних систем.
3. Причини та наслідки глобалізації інноваційних процесів.
4. Зміст, етапи та результати інноваційного процесу.
5. Життєвий цикл інновацій.
6. Інноваційний чинник конкурентоспроможності національних економік.
7. Методика оцінювання рівня інноваційного розвитку підприємства.
8. Національна інноваційна система.
9. Роль держави в регулюванні національної інноваційної системи та розвитку інноваційного підприємництва.
10. Особливості національної інноваційної системи в Україні та перспективні напрями її розбудови.
11. Інноваційне підприємництво та його особливості.
12. Зміст, цілі, принципи та інструменти державної інноваційної політики.
13. Інституціональне середовище та законодавчо-нормативна база інноваційної діяльності (інноваційного підприємництва) в Україні.
14. Ринок інновацій та особливості його функціонування.
15. Інноваційна інфраструктура та напрями її удосконалення в Україні.
16. Інформаційне суспільства та його головні ознаки. Взаємозв'язок економіки знань, інформаційної та інноваційної економіки.
17. Інноваційна політика підприємства, напрями та засоби її реалізації.
18. SWOT – аналіз інноваційної ситуації організації.
19. Інноваційний потенціал організації (підприємства) та методика його аналізу.
20. Критерії та методичні основи вибору напрямків інноваційного розвитку підприємств.
21. Стратегія інноваційного розвитку підприємства: зміст, складові, технологія розробки.
22. Техніко-економічне обґрунтування інноваційного проекту.
23. Фінансове забезпечення інноваційної діяльності.

24. Форми та особливості лізингового фінансування.
25. Стратегічний інноваційний маркетинг.
26. Специфіка ринкових досліджень для виявлення та аналізу попиту на інновації.
27. Планування й організація створення нового товару.
28. Створення та стимулювання попиту на товарні інновації.
29. Маркетингові стратегії подолання споживчого опору інноваціям на ринку.
30. Основні форми та канали міжнародного трансферу технологій.
31. Ризики в інноваційній діяльності.
32. Оцінка ризиків інноваційної діяльності.
33. Цілі та методи управління ризиками в інноваційній діяльності.
34. Інноваційна культура організації та напрями її підвищення.
35. Суб'єкти, об'єкти та права інтелектуальної власності.
36. Способи комерціалізації інтелектуальної власності.
37. Охорона та захист прав інтелектуальної власності.
38. Венчурний капітал, його місце і роль в інноваційному процесі.
39. Теорія успіху та інструменти мотивації керівників інноваційних проектів.
40. Передумови створення команди інноваційного проекту. Склад та рольові функції її членів. Керівництво та лідерство.

4.2. Вибір об'єкту дослідження другого розділу « Набуття прав інтелектуальної власності, їх охорона та захист»

Об'єкт дослідження	Номер студента у журналі академічної групи			
Винахід	1	12	13	24
Промисловий зразок	2	11	14	23
Географічне позначення товару	3	10	15	22
Раціоналізаторська пропозиція	4	9	16	21
Корисна модель	5	8	17	20
Знак для товару та послуг	6	7	18	19

4.3. Практичні завдання

4.3.1. За даними таблиці визначити показники чистої приведеної вартості, індексу рентабельності, простого та дисконтованого терміну окупності,

внутрішньої норми рентабельності двох інноваційних проектів. Результати розрахунків занести у таблицю:

Таблиця 4.1. - Зведені результати порівняльного аналізу ефективності інноваційних проектів

Показники (одиниця виміру)	Проекти		Умова прийняття позитивного рішення щодо доцільності реалізації ІІ	Критерій	Перевага
	А	В			
NPV					
PI					
PP					
DPP					
IRR					

Проаналізувати та обґрунтувати, реалізація якого з інноваційних проектів за інших рівних умов є більш вигідною для підприємства.

За допомогою засобів Microsoft Office побудувати фінансові профілі обох проектів.

Таблиця 4.2 - Вихідні дані завдання 4.3.1

Варіант	Ставка дисконту, %	Проект	Величина початкових інвестицій, млн. грн.	Грошовий потік за роками, млн. грн.		
				1-й	2-й	3-й
0	10	A	- 100	180	145	90
		B	- 80	20	50	75
1	12	A	- 55	30	40	60
		B	- 62	80	27	55
2	9	A	- 110	100	30	20
		B	- 135	150	210	240
3	15	A	- 60	70	40	80
		B	- 75	25	30	10
4	8	A	- 80	40	70	80
		B	- 115	35	150	10
5	14	A	- 85	25	60	47
		B	- 65	50	80	32
6	18	A	- 130	80	60	150
		B	- 100	55	47	80
7	16	A	- 127	75	50	120
		B	- 110	40	80	100
8	9	A	- 120	57	65	110
		B	- 80	50	30	85
9	12	A	- 60	35	48	70
		B	- 100	75	20	80
10	8	A	-120	80	105	125

Варіант	Ставка дисконту, %	Проект	Величина початкових інвестицій, млн. грн.	Грошовий потік за роками, млн. грн.		
				1-й	2-й	3-й
		В	-150	100	150	180

4.3.2. Компанія планує реалізацію інноваційного проекту, зміст та особливості фінансування якого визначаються відповідно варіанту за даними таблиць

Таблиця 4.3 - Зміст та мета інноваційного проекту

Варіант	Зміст інноваційного проекту
0	впровадження нової технологічної лінії, що дозволить підприємству дотримуватися більш високих екологічних стандартів якості продукції та вийти на "зелені" сегменти ринку продовольчих товарів
1	удосконалення ергономічних характеристик та дизайну товару на основі наявних технологій та ресурсної бази, проведення супутніх рекламних заходів для збереження позицій на ринку;
2	диверсифікація номенклатури, розробка та випуск нового товару для нового сегменту ринку на основі наявних технологій та ресурсної бази з метою збільшення прибутків;
3	сегментація, випуск нового товару для традиційного сегменту ринку на основі наявних технологій та ресурсної бази з метою збільшення прибутків;
4	впровадження нової технологічної лінії, яка дозволить зменшити ресурсоємність товарної продукції, що вже випускається підприємством, та отримати економію поточних витрат;
5	підвищення прибутку шляхом удосконалення технологічного процесу з метою підвищення продуктивності праці та здешевлення собівартості продукції завдяки ефекту масштабу;
6	реорганізація внутрішньої системи менеджменту та контролю якості, що дозволить успішно пройти процедуру сертифікації продукції та вивести її на зовнішній ринок;
7	удосконалення збутової мережі підприємства, запровадження нових сервісних услуг та оптимізація логістики з метою збереження ринкових позицій;
8	диверсифікація сфер діяльності, розробка та випуск нового товару для нового сегменту ринку на основі впровадження нової технологічної лінії;
9	реалізація комплексу маркетингових інновацій, що дозволить удосконалити систему каналів просування продукції підприємства на ринок, прискорити товарообіг та збільшити валові доходи від реалізації продукції;
10	технологічна модернізація, що дозволить зменшити ресурсоємність товарної продукції, яка вже випускається підприємством, отримати економію за рахунок ефекту масштабу та зменшення бракованих виробів.

Таблиця 4.3. - Структура та особливості фінансування інноваційного проекту

	Питома вага окремих ресурсів в загальному обсязі фінансування, %										
	Варіант (остання цифра залікової книжки)										
	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Джерела фінансування разом, у т.ч.:	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%
Власні кошти*	20	40	45	40	40	10	-	50	-	35	30
Кредити банку	60	30	55	20	60	50	75	50	75	45	20
Пільговий бюджетний кредит	-	30	-	-	-	-	-	-	-	20	-
Прості акції	20	-	-	30	-	20	25	-	20	-	30
Привілейовані акції	-	-	-	10	-	20	-	-	5	-	20
	Ціна окремих джерел фінансування, %										
	Варіант (остання цифра залікової книжки)										
	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Ціна кредитних банківських грошей – ставка відсотку	24	18	20	21	15	22	16	18	15	20	24
Прибутковість власного капіталу (до сплати податків)*	30	40	25	36	32	24	35	45	25	25	20
Прості акції	30		25		15		32		15		
Привілейовані акції	20				25				10		
Ставка за пільговим державним кредитом	0										

* Власні кошти оцінювати за рівнем норми чистого прибутку. Ставка податку на прибуток підприємств 20%. Вважати, що податкові пільги підприємствам-інноваторам не надаються.

Із врахуванням типу інноваційного проекту, особливостей його фінансування та ризикового потенціалу, розрахувати середньозважену ціну капіталу(WACC) проекту, надати експерту оцінку імовірності його успішної реалізації та визначити мінімальну граничну норму прибутковості.

4.3.3. За наведеними у таблиці даними, розрахувати показники очікуваного доходу, середньоквадратичного відхилення та коефіцієнту варіації й надати порівняльну оцінку рівню ризикованості проектів А та В. Який з них доцільно

реалізувати на підприємстві, керівництво якого є прихильником політики поміркованого («розумного») ризику?

Таблиця 4.4. - Вихідні дані завдання 4.3.3

Варіант	Варіанти кон'юнктури ринку інноваційного товару	Проект А		Проект В	
		Розрахунковий дохід	Ймовірність (Pi)	Розрахунковий дохід	Ймовірність (Pi)
0	висока	1200	0,10	1400	0,15
	середня	950	0,70	800	0,65
	низька	600	0,20	650	0,20
1	висока	900	0,20	100	0,10
	середня	750	0,55	820	0,75
	низька	600	0,25	700	0,15
2	висока	800	0,10	1100	0,05
	середня	550	0,75	500	0,80
	низька	240	0,15	250	0,15
3	висока	2400	0,10	2000	0,2
	середня	1800	0,70	1600	0,6
	низька	750	0,20	500	0,2
4	висока	750	0,15	800	0,25
	середня	500	0,80	650	0,60
	низька	-100	0,05	100	0,15
5	висока	1600	0,2	2000	0,10
	середня	850	0,6	750	0,70
	низька	400	0,2	300	0,20
6	висока	800	0,10	1100	0,15
	середня	550	0,75	500	0,80
	низька	240	0,15	- 50	0,05
7	висока	500	0,3	600	0,25
	середня	350	0,45	400	0,60
	низька	100	0,25	0	0,15
8	висока	5000	0,25	6200	0,10
	середня	3000	0,50	3000	0,70
	низька	1000	0,25	500	0,20
9	висока	1000	0,2	1200	0,10
	середня	450	0,6	400	0,75
	низька	150	0,2	120	0,15
10	висока	1250	0,15	1580	0,05
	середня	780	0,60	650	0,75
	низька	360	0,25	100	0,2

5. МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ ДО ВИКОНАННЯ КОНТРОЛЬНИХ (ІНДИВІДУАЛЬНИХ) РОБІТ З ДИСЦИПЛІНИ «ІННОВАЦІЙНИЙ РОЗВИТОК ПІДПРИЄМСТВА»

5.1. Мета і завдання контрольної (індивідуальної) роботи

Контрольна робота з дисципліни «Інноваційний розвиток підприємства» є невід'ємною складовою частиною усього учбового процесу і являє собою важливу форму самостійної роботи студентів по вивченню дисципліни.

. Виконання контрольної роботи направлене, з одного боку, на більш глибоке вивчення магістрантами проблем, пов'язаних із теорією, методологією та практикою інноваційного розвитку, а з іншого, - на удосконалення навичок пошуку та обробки первинної економічної інформації, проведення розрахунків з визначення показників ефективності інноваційного проекту (ІПр), самостійного аналізу та інтерпретації отриманих результатів.

Контрольна робота складається із двох розділів, перший з яких відображає рівень засвоєння та розуміння теоретичних знань студента, отриманих в ході вивчення умов, факторів та механізмів інноваційного розвитку підприємства та засад управління ним. Другий – засвоєння знань з основ інтелектуальної власності, необхідних для забезпечення охорони, використання та захисту відповідних прав. Третій - здатність застосовувати отримані знання при аналізі інноваційних проектів, обґрунтуванні управлінських рішень з інноваційного розвитку підприємства в умовах невизначеності та ризику.

5.2. Вибір теми, складання і затвердження плану

Написання контрольної (індивідуальної) роботи починається з вибору теми її першого теоретико-аналітичного розділу. Тематика розробляється викладачем, який читає лекційний курс, і надається студентам (див. розділ 4, п. 4.1). Вибір теми першого розділу довільний відповідно до фахових інтересів студента.

Початок роботи над другим розділом контрольної роботи «Набуття прав інтелектуальної власності, їх охорона та захист» передбачає вибір об'єкту дослідження відповідно до номеру студента за списком академічної групи (див. розділ 4., п. 4.2).

Визначившись з варіантами двох частин контрольної (індивідуальної) роботи, студент приступає до підбору і вивчення літератури. Значну допомогу в

цьому йому може надати перелік літератури (підручників, навчальних посібників, монографій, наукових статей, тощо), поданий викладачем у ході читання лекцій, а також тематичний каталог учбово-методичного кабінету кафедри міжнародної економіки, політичної економії та управління НМетАУ (ауд. 201, з 13.00 до 16.30).

У процесі вивчення основної і додаткової літератури студент складає план контрольної роботи, який складається з вступу, трьох-чотирьох вузлових питань, висновку, списку літератури, що використовується. У разі виникнення проблем із підготовкою плану, слід порадитися із керівником роботи чи викладачем – лектором у часи їх консультаційних годин.

Варіанти усіх завдань третьої практичної частини обираються студентом за останньою цифрою власної залікової книжки.

5.3. Написання тексту контрольної (індивідуальної) роботи

Обсяг контрольної (індивідуальної) роботи в варіанті а комп'ютерному роздруку повинен складати в середньому 32-35 сторінок, зокрема обсяг першого розділу має бути не меншим за 15-18 сторінок.

Перший розділ починається з вступу, обсяг якого не повинен перевищувати 1-2 сторінки. У вступі розкривається актуальність вибраної теми, міра її теоретичної розробки, вказуються основні дискусійні питання, формулюється мета написання роботи і дається пояснення загальної логіки викладу матеріалу. Далі викладається основна частина, в якій розкривається зміст теми.

Виклад кожного пункту першого розділу доцільно починати з постановки питання, із з'ясування змісту економічних явищ, що аналізуються, і реальних процесів. Потім треба перейти до характеристики властивих даним процесам меж і особливостей, показати різноманіття форм вияву і відобразити їх розвиток.

При написанні контрольної (індивідуальної) роботи обов'язково потрібно враховувати специфіку даної дисципліни. У економічний аналіз залучаються не тільки зовнішні форми економічних закономірностей - конкретні інституціональні форми й інструменти, що обумовлюють перебіг інноваційно-інвестиційних процесів. Тому при виборі теми контрольної роботи потрібно чітко визначити практичну спрямованість дослідження та при підборі літератури особливу увагу приділити конкретному економіко-статистичному матеріалу. Це можуть бути баланси та звіти підприємств, актуальні ретроспективні та статистичні зведення, бюлетені, матеріали маркетингових і соціологічних

досліджень, бази даних міжнародних організацій(ООН, Світовий банк, Світовий економічний форум, Всесвітня організація інтелектуальної власності) тощо.

У тексті першої частини контрольної (індивідуальної) роботи обов'язково повинні використовуватися основні елементи економічного аналізу: графічне або математичне моделювання, зведені таблиці та діаграми.

На закінчення першого розділу автор повинен чітко сформулювати основні теоретичні висновки і практичні рекомендації, що органічно витікають з кожного питання його роботи. Обсяг висновків не повинен перевищувати 2 сторінки.

Виклад матеріалу *другого* розділу контрольної (індивідуальної) роботи має містити стислі відповіді на наступні питання:

1. Визначення та характеристика предмету дослідження (об'єкти та суб'єкти права, особливості майнових та немайнових прав, об'єкти, які не можуть одержати правової охорони у якості предмету дослідження, обмеження майнових прав).

2. Умови охороноздатності, охоронні документи та термін охорони.

3. Порядок реєстрації прав на предмет дослідження за національною процедурою.

4. Передача авторських прав на предмет дослідження за національною процедурою.

4. Умови припинення правової охорони.

5. Методи захисту порушених прав.

У *третьому* розділі наводиться розв'язання практичних завдань із обґрунтуванням послідовності дій і наведенням усіх розрахунків. Студент може виконувати контрольну роботу з використанням ПЕОМ. Проте, незалежно від способу виконання завдання подані матеріали в обов'язковому порядку повинні містити також приклади розрахунків, виконані з використанням усіх формул з підстановкою до них числових значень величин та зазначенням їхніх одиниць виміру (один приклад для кожної з формул).

5.4. Вказівки до розв'язання практичних завдань контрольної (індивідуальної) роботи

Загальні вказівки до завдання 4.3.1

Показник *чистої приведеної вартості* (Net Present Value - NPV) являє собою різницю між дисконтованими доходами та дисконтованими витратами ІПр. Чиста приведена вартість – це сума початкових інвестицій (зі знаком «-») та

дисконтованих чистих грошових потоків (зі знаком «-» (річні витрати > річні доходи) або «+» (річні витрати < річні доходи)) за n років, де n – тривалість життєвого циклу проекту.

У загальному вигляді для розрахунку показника NPV використовується формула:

$$NPV = \sum_{i=1}^n \frac{CF_i}{(1+r)^i} - \sum_{i=0}^n \frac{I_i}{(1+r)^i} \quad (1),$$

CF_i – грошові надходження від інвестицій у i -ому періоді часу, грош. од.;

I_i – витрати, пов'язані із реалізацією інноваційного проекту, грош. од.;

r – ставка відсотка (дисконту), % (у формулу значення ставки дисконту підставляється у сотих долях);

i – період часу (для року започаткування й перших капіталовкладень інноваційного проекту приймається $i = 0$);

n – кількість років.

Якщо $NPV > 0$, то проект є вигідним, якщо $NPV < 0$, то – невигідним. Чим значення чистої поточної вартості проекту ближче до нуля, тим він є більш ризикованим.

У спрощеному вигляді показник NPV визначається за формулою:

$$NPV = -I_n + \sum_{i=1}^n \frac{NCF_i}{(1+r)^i} \quad (2)$$

де I_n – величина початкових інвестицій, грош. од.;

NCF_i – чистий грошовий потік (різниця між грошовими надходженнями від інвестицій та супутніми витратами проекту у i -ому періоді часу, грош. од.

Чистий грошовий потік для i -ого року реалізації проекту утворюється як сума чистого прибутку від операційної діяльності та амортизаційних відрахувань відповідного року. До чистого грошового потоку останнього року реалізації проекту додається ліквідаційна вартість основних фондів і сума вкладень у чистий оборотний капітал.

Показник *індексу рентабельності* (Profitability Index - PI) являє собою відношення дисконтованих доходів до дисконтованих затрат інноваційного проекту або відношення чистих дисконтованих грошових потоків до початкових інвестицій.

Показник індексу рентабельності визначається за формулою:

$$PI = \frac{\sum_{i=1}^n \frac{CF_i}{(1+r)^i}}{\sum_{i=0}^n \frac{I_i}{(1+r)^i}} \quad (3)$$

або

$$PI = \frac{\sum_{i=1}^n \frac{CF_i}{(1+r)^i}}{In} \quad (4)$$

Якщо розраховане $PI > 1$, то проект є вигідним, якщо $PI < 1$, то ІПр є невикладним. Чим менше різниця між значенням індексу рентабельності й одиницею (за умови, що індекс рентабельності перевищує одиницю), тим вищий ризик проекту.

Термін окупності (Payback Period - PP) визначається як очікуване число років, протягом яких будуть відшкодовані початково зроблені інвестиції. Він характеризує ризик і ліквідність проекту, оскільки показує, як довго інвестиційний капітал буде "зв'язаний" в положенні ризику.

Метод *простого періоду окупності* заснований на послідовному визначенні різниці між наростаючим підсумком чистого недисконтного прибутку від реалізації проекту і капіталовкладеннями доти, поки ця різниця не стане позитивною (рис. 5.1).

Втім, цей показник має істотний недолік – він не може адекватно відображати комерційну привабливість проекту, бо не враховує грошові потоки, що надходять після строку окупності, загальну вартість капіталу проекту та вплив фактора часу на вартість грошей.

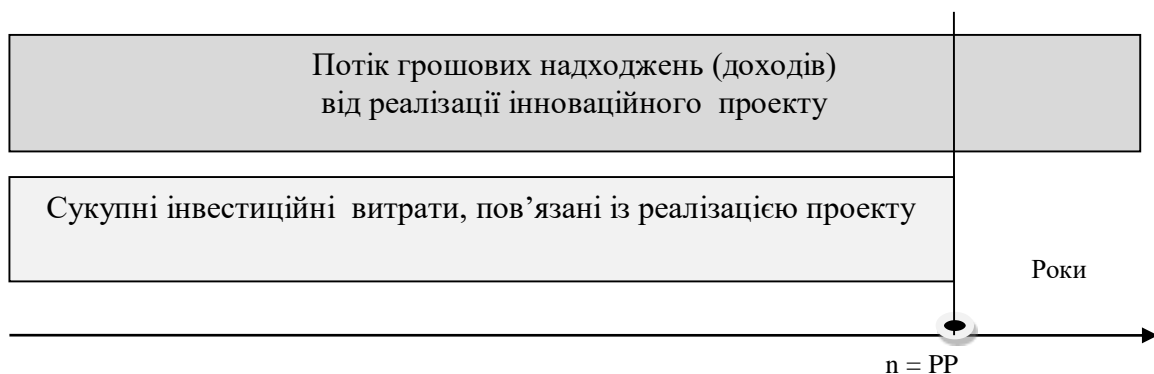

Рис. 5.1 - Графічне визначення простого терміну окупності проекту.

Для того, щоб позбавитись цих недоліків, використовують показник *дисконтного періоду окупності* (Discount Payback Period - DPP). При цьому розрахунки здійснюються з використанням дисконтних грошових потоків. Формула для розрахунку дисконтованого терміну окупності (DPP) має вигляд:

$$DPP = \frac{\sum_{i=0}^n \frac{I_i}{(1+r)^i}}{(\sum_{i=1}^n \frac{CF_i}{(1+r)^i})/n} \quad (5)$$

Чим ближче період окупності проекту до моменту закінчення життєвого циклу Π р або до нормативного періоду окупності, тим вище рівень ризику проекту і навпаки.

Внутрішня норма рентабельності (Internal Rate of Return - IRR) спеціальна ставка дисконту, при якій суми надходжень і витрат коштів дають нульову чисту поточну приведену вартість, тобто приведена вартість грошових надходжень дорівнює приведеній вартості витрат коштів, а проект є безризиковим та безприбутковим. Тобто IRR - це гранична норма прибутковості, нижче якої при реалізації проекту опускатися не можна. Чим менша різниця між значенням внутрішньої норми прибутку і ставкою дисконту (середньозваженою ціною капіталу, нормативною нормою прибутковості), тим ризик проекту вищий.

Внутрішня норма рентабельності - це процентна ставка, що забезпечує самоокупність інвестиційного проекту.

Є два методи пошуку IRR, а саме: графічний метод і метод пробних розрахунків.

Графічний метод полягає в пошуку двох показників NPV при різних процентних ставках, при яких вони мали б позитивне або негативне значення. Потім ці точки відображаються на графіку і між ними проводиться пряма. Точка перетину цієї прямої осі NPV і є величиною IRR.

Метод пробних розрахунків складніший, оскільки потребує великої кількості розрахунків, але більш точний. Цей метод ще відомий як "метод пошуку лева в пустелі". Його сутність стисло можна сформулювати так: для того, щоб знайти лева, необхідно розділити ту частину пустелі, де перебуває лев,, на дві рівні частини. Після того, як така операція буде проведена кілька разів, можна з упевненістю визначити квадрат із левом.

Те ж відбувається і при розрахунку IRR. Візьмемо дві величини відсотків, при яких IRR має позитивне (А) і негативне (Б) значення. Знайдемо середнє арифметичне для цих величин, наприклад (Х). Якщо NPV для (Х) буде додатною

величиною, то точка переходу NPV із додатного у від'ємне значення міститиметься у проміжку між (X) і (Б). Знайдемо середнє арифметичне для (Б) і (X) і т. д., доки величина IRR не стане такою, що NPV наблизатиметься до нуля або дорівнюватиме 0.

У приблизному значенні з певною похибкою показник IRR може бути визначений за формулою:

$$IRR = r_1 + \frac{NPV_{r_1} * (r_2 - r_1)}{NPV_{r_1} - NPV_{r_2}} \quad (6)$$

r_1, r_2 – ставки відсотка, % (обов'язково обираються таким чином, щоб за r_1 - проект гарантовано був прибутковий, тобто його $NPV > 0$, а за r_2 - збитковий із від'ємним NPV. У формулу підставляються в абсолютному значенні);

NPV_1 – значення чистої теперішньої вартості при r_1 , грош. од.;

NPV_2 – значення чистої теперішньої вартості при r_2 , грош. од.

Для найбільшої точності розрахунків показника IRR рекомендується використати відповідну функцію у програмі Microsoft Office Excel. Вона міститься у розділі «Фінансові формули» із назвою «IRR» (англ. версія) чи «ВСД» (укр. версія).

Фінансовий профіль проекту будується наростаючим підсумком з урахуванням грошових потоків попередніх періодів. Він дозволяє графічно проілюструвати строк окупності проекту, величину його чистої теперішньої вартості, що засвідчують доцільність чи не доцільність прийняття відповідного управлінського рішення.

Загальні вказівки до завдання 4.3.2

Привабливість фінансування інноваційного проекту залежить від того, якою буде ціна капіталу, залученого у проект. Вона суттєво впливає на його комерційну ефективність, визначаючи нижню граничну межу дохідності (прибутковості) інноваційного проекту.

Ціна капіталу – це:

- 1) прибуток, який потрібний, щоб задовольнити власників капіталу;
- 2) загальна сума коштів, котру треба сплатити за використання фінансових ресурсів у відсотках до загального їх обсягу.

Оскільки в більшості випадків залучати капітал доводиться не з одного джерела, а з декількох, то для оцінки вартості капіталу може застосовуватися модель оцінки середньозваженої вартості капіталу.

Середньозважена вартість капіталу (*Weighted average cost of capital – WACC*) може бути визначена як той рівень доходності інвестиційного проекту, за якого можна забезпечити отримання всіма категоріями інвесторів доходу, аналогічного тому, який вони могли б отримати від альтернативного вкладення коштів з тим же рівнем ризику.

Задача оптимізації структури капіталу проекту передбачає досягнення максимального можливого ефекту при мінімізації вартості капіталу.

Загальна формула для визначення середньозваженої вартості капіталу має такий вигляд:

$$WACC = \sum_{i=1}^n K_i * d_i \quad (7)$$

де K_i – ціна (дохідність (норма прибутку)) капіталу, отриманим з джерела i ;
 d_i – частка капіталу (інвестиційного ресурсу), отриманого з джерела i ;
 n – кількість використаних джерел капіталу.

Вартість капіталу водночас відображає якість інвестиційних рішень i , через вплив на NPV , – доцільність інвестицій у даний інноваційний проект.

Визначення вартості окремих компонентів капіталу ґрунтується на концепціях альтернативних витрат (власний капітал) та фондового ринку (цінні папери, боргові інструменти).

Ціна власного капіталу розраховується у вигляді ставки дивідендів, якщо капітал акціонерний, або норми прибутку, яку необхідно сплатити учасникам господарського товариства, або через альтернативну ціну капіталу – ставку банківського відсотка.

Інноваційна діяльність внаслідок своєї відомої специфіки, порівняно з іншими видами діяльності, більшою мірою залежна від чинників невизначеності та пов'язана з ризиком.

Інноваційний ризик - ймовірність непередбачених втрат, що виникають у разі вкладення підприємницькою фірмою засобів у розробку та реалізацію інноваційних проектів.

Таблиця 5.1 - Ідентифікація рівня ризику залежно від напрямку інноваційної діяльності

Ситуація ризику під час розроблення інноваційних проектів	Ймовірність успіху, %	Рівень ризику, %
 <p>Відомий ринок Відома продукція Нова чи оновлена технологія</p>	95	5%, мінімальний
 <p>Новий ринок Відома продукція Відома технологія</p>	90	10%, малий

	Відомий ринок Нова продукція Відома технологія	85	15%, малий
	Новий ринок Відома продукція Нова технологія	80	20%, малий
	Відомий ринок Нова продукція Нова технологія	75	25%, середній
	Новий ринок Нова продукція Відома технологія	70	30%, середній
	Новий ринок Нова продукція Нова технологія	60	40%, високий

Джерело: Конспект лекцій з дисципліни „Управління інноваційним розвитком” / Укладачі: С.М. Ілляшенко, О.А. Біловодська. – Суми: Вид-во СумДУ, 2006. – 129 с.

Зрозуміло, що чим вищий рівень ризику, тим більшою має бути прибутковість проекту, щоб компенсувати ризик. Додавання так званої премії за ризик до вартості ціни капіталу дозволяє визначити мінімальну граничну норму прибутковості інноваційного проекту.

Таблиця 5.2 - Рекомендований розмір премії за ризик, %

Тип інноваційного проекту	Премія за ризик, %
Виробництва продукції із незначними модифікаціями та збільшення обсягів її реалізації	5-10%
Виробництво на незмінній технологічній базі нового товару і його просування на відомий ринок	8-10%
Виробництво і просування на ринок нового товару на технологічній базі із незначними конструктивними модифікаціями	10-12%
Ребрендинг та репозиціонування товару, виведення його на новий ринок	12-15%
Виробництво нового товару на освоєній технологічній базі і просування його на новий ринок	18-22%
Виробництво нового товару на новій технологічній базі і просування його на новий ринок	25-30%
Заміщуючі інвестиції (нові машини і обладнання, що замінюють старе обладнання, але є технологічно більш досконаліми) з метою: <ul style="list-style-type: none"> • економії поточних витрат • підвищення продуктивності праці 	3-5% 5-7% 8-10%

Тип інноваційного проекту	Премія за ризик, %
• підвищення продуктивності праці та ресурсозбереження	
Вимушені інвестиції (оновлення матеріально-технічної бази у зв'язку із ліквідацією наслідків аварії, катастрофи)	0%
Нові інвестиції – категорія 1 (нові більш досконалі потужності чи пов'язане обладнання, за допомогою якого буде вироблятися традиційна для підприємства продукція)	8-10%
Інвестиції в прикладні НДР	10%
Інвестиції в фундаментальні НДР	20%
Вимушені інвестиції з метою збереження позицій на ринку	2-3%
Інвестиції в проекти з високим рівнем ризику	від 30%

Джерело: Мазур І.І. Управление проектами: учеб. Пособие [для студентов, обучающихся по специальности 061100 "Менеджмент организаций"] / И.И. Мазур, В.Д. Шапиро, Н.Г. Ольдерогге; под общ. ред. И. И. Мазура. — 4-е изд. — М.: Омега-Л, 2007. — 339 с.

Загальні вказівки до завдання 4.3.3

Рівень інноваційного ризику - вірогідність виникнення непередбачених фінансових втрат в невизначених умовах інноваційної діяльності.

За сценарним методом аналізу ризиків одночасно розглядаються кілька варіантів розвитку подій (як мінімум: оптимістичний, песимістичний і реалістичний). Далі визначають експертним методом або розраховують статистичним методом імовірності настання визначених сценаріїв й їх можливі ефекти (наслідки). Далі визначають очікуване значення ефектів (ε_{pr}) як середньозважене за ймовірностями сценаріїв:

$$\varepsilon_{pr} = \sum_{i=1}^n P_i * \varepsilon_i \quad (8),$$

де P_i та ε_i - імовірність і значення ефекту за i -м сценарієм відповідно; n – кількість можливих сценаріїв.

При порівнянні якостей кількох проектів, вибір робиться на користь того з них, що за наявного розподілу ймовірностей здатен забезпечити порівняно більший очікуваний дохід.

Мірою ризику проекту є середньоквадратичне відхилення ефектів за кожним сценарієм від їх очікуваного значення. Більше значення σ засвідчує ширший "розкид" результатів у просторі ймовірностей та порівняно вищий рівень ризикованості проекту. Отже, при аналізі альтернативних інноваційних

проектів, що мають близьку результативність (ϵ_{pr}), перевагу слід надати тому з них, який є менш ризикованим (має менше значення σ).

Середньоквадратичне відхилення(σ) розраховується за формулою:

$$\sigma = \sqrt{\sum_{i=1}^n (\epsilon - \epsilon_R)^2 * P_i} \quad (9)$$

Іноді виникають ситуації (очікувані значення результатів за проектами є порівнянними), коли доцільним є розрахунок такого критерію, як *відносний ризик* (величина ризику, що припадає на одиницю результату), щоб перевірити, чи компенсується підвищений ризик підвищеним доходом? У статистиці аналогом зазначеного показника є *коефіцієнт варіації (CV)*. Він є результатом від ділення середньоквадратичного відхилення на очікуване значення результату:

$$CV = \sigma / \epsilon_R \quad (10)$$

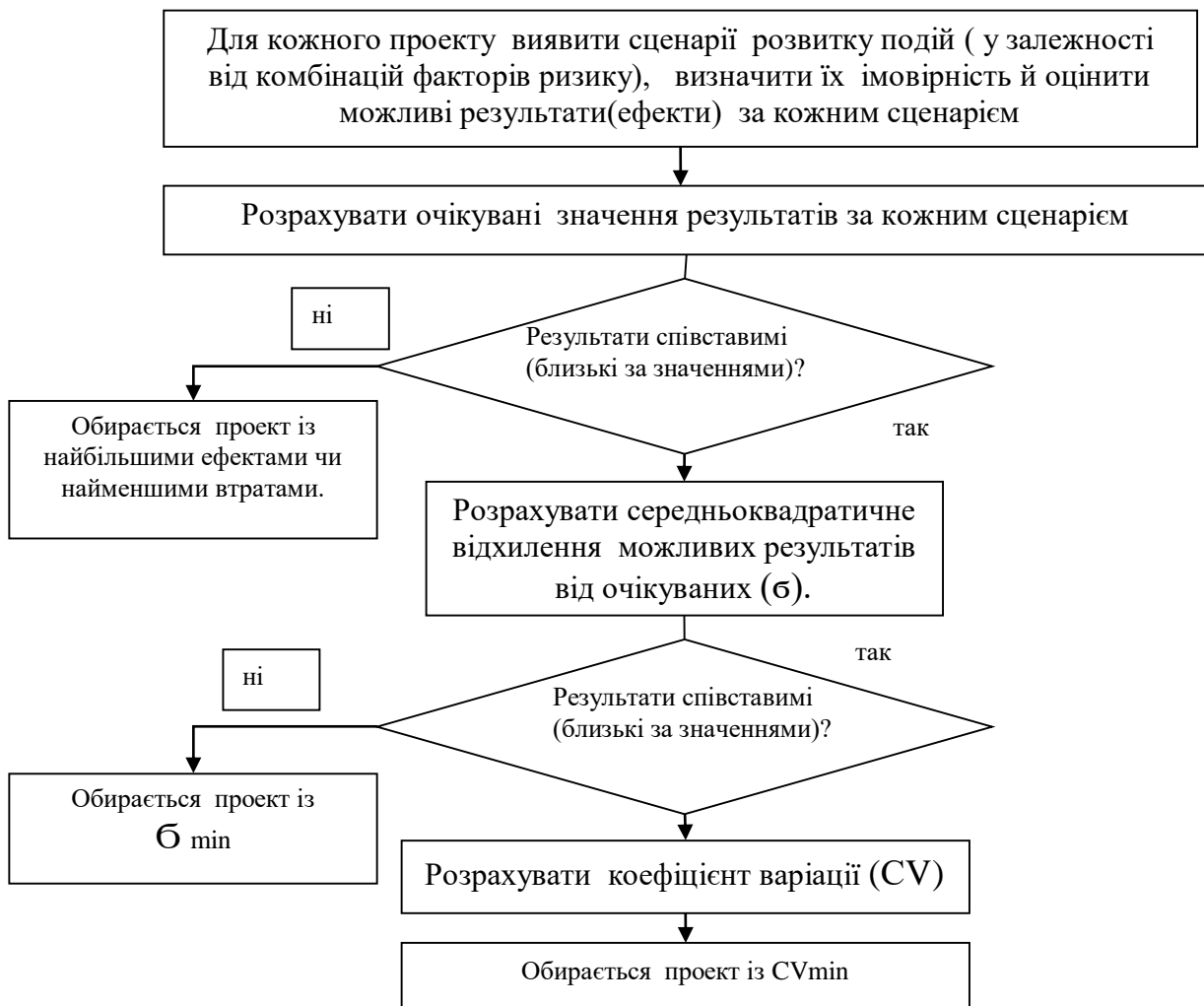

Рис. 5.2 - Спрощена блок-схема алгоритму кількісного аналізу ризику інноваційного проекту (сценарно-імовірнісний підхід).

5.5. Оформлення контрольної (індивідуальної) роботи

Контрольна робота має бути виконана **українською** мовою. Винятково для іноземних громадян допускається виконання російською або англійською мовами.

Перша сторінка роботи – титульний аркуш (див. додаток А). На другій сторінці наводиться план роботи з вказівкою номерів сторінок, які відповідають питанням і підпитанням роботи (див. додаток Б).

Робота оформлюється у вигляді комп'ютерного роздруку (Times New Roman, 14; між строковий інтервал – 1,3 або 1,5; верхнє, нижнє та лівє поля – 2 см; праве поле – 3 см. для зауважень рецензента; абзацний відступ 1,25-1,27 см.; форматування тексту за шириною, заголовки центровані) на одній стороні стандартного аркуша формату А4.

Обов'язковою умовою є наявність полів для зауважень рецензента і нумерація сторінок. Нумери сторінок необхідно розміщувати в правому верхньому куту. На перших трьох сторінках номери не проставляються.

У список літературних джерел, що розташований наприкінці контрольної (індивідуальної) роботи, включається лише література, яка безпосередньо використана при написанні роботи (вона цитувалася, на неї посилалися або вона послужила відправною точкою для авторського погляду на об'єкт дослідження).

Список літератури формується або в алфавітному порядку, або у порядку використання відповідних джерел у тексті роботи. Бібліографічний опис оформлюється згідно з ДСТУ ГОСТ 7.1:2006 (http://www.ukrbook.net/zakony/prykl_bib_zap.pdf).

Посилання оформлюються у вигляді [№, с. X - XX], де № - номер літературного джерела в списку літератури, що використовується, X (X - XX) – номер(и) сторінки(ок), звідки взята пряма цитата чи відбулося опосередковане цитування (див. додаток В).

Таблиці, що наводяться в тексті, графіки, діаграми, математичні моделі повинні бути правильно оформлені.

Таблиці нумеруються арабськими цифрами в межах розділу (питання). У правому верхньому куту таблиці над заголовком вміщується курсивом напис “Таблиця” з вказівкою номера таблиці. Номер таблиці повинен складатися з номера розділу і порядкового номера таблиці, розділеного крапкою. На наступній строчці центровано напівжирним шрифтом надається назва таблиці. Наприкінці

назви крапка не ставиться (див. додаток Д).

Рисунки (графіки, схеми, різні діаграми) також нумеруються в межах розділу. Нумерації складаються з слів “Рисунок” (графік, діаграма), номер розділу, крапка, номер малюнка в розділі. Номер та назву рисунку центровано вміщують під ілюстрацією (див. додаток В). Наприкінці назви ставиться крапка.

При першому посиланні на рисунок (таблицю) вказується його (її) повний номер, при повторному посиланні додають “див.”, наприклад “див. рис. 2.1”. Якщо в роботі одна таблиця (рисунок), її (його) не нумерують і слова “Таблиця” (“Рис.”) не пишуть.

Готову контрольну (індивідуальну) роботу студент повинен здати до учбово-методичного кабінету кафедри МЕРПЕУ (ауд. 201, з 13.00 до 16.30) не пізніше ніж за **14 календарних днів** до складання іспиту.

Порушення вимог до оформлення контрольної роботи призводить до необхідності її переробки.

У разі виникнення обґрунтованої підозри в академічній недоброчесності автора, зокрема відсутності чи некоректності посилань на використані літературні джерела, виконана їм контрольна робота може бути перевірена на плагіат. Якщо факт плагіату буде доведено, робота має бути виконана повторно.

Викладач перевіряє роботу в 14 денний строк з дня здачі роботи до кабінету кафедри МЕРПЕУ.

5.6. Захист контрольної (індивідуальної) роботи

Відповідальний викладач перевіряє контрольну (індивідуальну) роботу та виставляє попередню оцінку. Якщо оцінка позитивна, то робота допускається до захисту. На роботі зазначається «До захисту», ставиться дата та підпис викладача.

При підготовці до захисту студенту потрібно уважно ознайомитися з критичними зауваженнями рецензента, додатково вивчити питання, що викликали ці зауваження.

Захист роботи складається з доповіді студента (5 - 7 хвилин) за змістом та підсумками її виконання, а також із відповідей на питання, які поставлені в рецензії керівником або виникли під час захисту.

Питання, що можуть бути задані при захисті контрольної (індивідуальної) роботи:

1. Зміст категорій “ефект” й “ефективність”, їх взаємозв’язок.
2. Основні принципи оцінки економічної ефективності інноваційних проектів.
3. Врахування фактору часу. Причини та фактори зміни вартості грошей у часі.
4. Середньозважена ціна капіталу проекту та її розрахунок.
5. Фінансовий профіль проекту.
6. Метод NPV. Його переваги та недоліки.
7. Метод PI.
8. Метод PP (простий та дисконтований). Недоліки методу простого періоду окупності.
9. Метод IRR.
10. Інноваційний потенціал підприємства та його структура.
11. Методика оцінювання інноваційного потенціалу підприємства.
12. Маржа фінансової безпеки інноваційного проекту та спосіб її розрахунку.
13. Поняття ризику й невизначеності.
14. Класифікація ризиків.
15. Кількісна оцінка ризиків.
16. Оцінка ризиків інноваційної діяльності сценарним методом.
17. Прийняття рішень щодо реалізації інноваційних проектів в умовах невизначеності.

Після цього визначається, захищена чи не захищена контрольна робота. У разі позитивної оцінки ставиться надпис «Захищено», дата та підпис викладача. Захищена робота виступає допуском студента до складання іспиту з дисципліни «Інноваційний розвиток підприємства».

6. ПРИКЛАДИ ТЕСТОВИХ ЗАВДАНЬ

1. Перший, хто запровадив в економічну науку термін «інновація», був:

- а) А. Сміт;
- б) Й. Шумпетер;
- в) К. Маркс;
- г) Р. Кантільон;
- д) М. Кондратьєв.

2. Матеріальною основою довгострокових економічних циклів (“довгих хвиль”) є:

- а) динаміка товарно-матеріальних запасів фірм;
- б) оновлення активної частини основного капіталу;
- в) структурні зрушення;
- г) оновлення виробничої та соціальної інфраструктури;
- д) технологічні шоки та радикальні інновації.

3. Джерелами інноваційних ідей можуть бути:

- а) результати ситуаційного й імітаційного моделювання поведінки споживачів;
- б) результати маркетингових ринкових досліджень;
- в) результати аналізу діяльності конкурентів;
- г) результати власних НДДКР;
- д) усі відповіді правильні.

4. Ринок інновацій - це:

- а) середовище, що задовольняє потреби споживачів у реалізації чи придбанні інноваційної продукції;
- б) середовище, що оптимально формує попит і пропозицію на науково-технічну продукцію й інноваційні послуги;
- в) система економічних відносин між споживачами інноваційної продукції і суб'єктами пропозицій з приводу їх виробництва, придбання та використання;
- г) середовище, що звільняє ринок від неконкурентоспроможних учасників.

5. Законодавче визначення поняття «інновація» міститься у:

- а) Господарському Кодексі України;
- б) Законі України «Про інноваційну діяльність»;

- в) Законі України «Про інвестиційну діяльність»;
- г) Конституції України.

6. Результатом етапу "Фундаментальна наука" інноваційного процесу є:

- а) винахід;
- б) відкриття;
- в) інноваційний продукція;
- г) інноваційний продукт.

7. Заповніть пропущені дані. Згідно із законодавством України, інноваційним підприємством визнається підприємство (об'єднання підприємств) будь-якої форми власності, якщо більше ніж _____ обсягу його продукції (у грошовому вимірі) за звітний податковий період є інноваційні продукти і (або) інноваційна продукція:

- а) 50%;
- б) 60%
- в) 70%;
- г) 75%;
- д) 90%.

8. Бізнес-інкубатор – це:

- а) локальний науково-технічний комплекс, що включає наукові установи, підприємства, інформаційно-виставочні комплекси, служби сервісу;
- б) структура з підтримки малого інноваційного бізнесу для прискореної реалізації ними інноваційних проектів;
- в) конгломерат розміщених на одній території дослідницьких установ та фірм, зацікавлених у швидкій комерціалізації нових ідей;
- г) локальний науково-технічний комплекс, який орієнтований на розвиток інформаційних технологій та формування відповідного кадрового забезпечення.

9. На стадії зростання життєвого циклу інноваційної компанії її інвестиційні кошти формуються переважно за рахунок:

- а) венчурних фондів;
- б) державних грантів;
- в) особистих заощаджень засновників;
- г) кредитів банків;

10. «Бізнес – ангели» - це приватні венчурні інвестори, що здійснюють експертно-консультаційну та фінансову підтримку інноваційного проекту на:

- а) початкових стадіях його реалізації;
- б) завершальних стадіях його реалізації;
- в) на стадіях зростання та експансії;
- г) усіх стадіях його реалізації.

11. Стратегія поведінки малої фірми, що випускає копії та підробки продукту під оригінальним, запатентованим брендом (торговою маркою) великої фірми, отримала умовну назву:

- а) "хамелеон";
- б) "помилковий гриб";
- в) франчайзинг;
- г) "жалка бджола".

12. Прикладом довгострокової цілі розвитку підприємства є:

- а) поточний прибуток на рівні 10% відсотків;
- б) забезпечення лідерства з показників якості;
- в) прискорення швидкості обороті готівки;
- г) забезпечення окупності витрат.

13. Основою інноваційно-орієнтованої ринкової поведінки усіх середніх фірм є стратегія:

- а) нішера;
- б) мінімізації витрат;
- в) оптимізації обсягів виробництва;
- г) "гонитва за лідером".

14. Частка споживачів-новаторів у загальній кількості потенційних споживачів приблизно дорівнює:

- а) 1%;
- б) 2,5%;
- в) 10%;
- г) 13%.

15. Фірми, що використовують переваги стандартного масового виробництва й орієнтуються на інновації, які здешевлюють виготовлення

продукції та забезпечують рівень її якості, прийнятний для більшості споживачів – це фірми:

- а) експлеренти;
- б) пацієнти;
- в) віоленти;
- г) комутанти.

16. Основою інноваційно-орієнтованої ринкової поведінки усіх середніх фірм є стратегія:

- а) нішера;
- б) мінімізації витрат;
- в) оптимізації обсягів виробництва;
- г) "гонитва за лідером".

17. В якій із клітин ситуаційної матриці, що відображає варіанти стратегії росту середньої фірми, повинна бути "розміщена" стратегія "лідерства в ніші":

Темпи росту фірми	Темпи збільшення ніші	
	Помірні	Прискорені
Помірні	I	III
Прискорені	II	IV

- а) I; б) II; в) III; г) IV.

18. За технікою виконання маркетингові дослідження поділяються на:

- а) систематичні, спеціальні та панельні;
- б) кабінетні, польові та пілотні;
- в) суцільні та вибіркові;
- г) демоскопічні та екоскопічні;
- д) пошукові, дескриптивні, профільні, підсумкові та повторні.

19. Вибіркова сукупність споживачів, призначена для систематичних спостережень за заздалегідь розробленими маркетинговими програмами - це:

- а) динамічний ряд;
- б) демоскоп;
- в) споживчий локус;
- г) споживча панель.

20. В якій країні отримала поширення така форма генерації інноваційних ідей як "гуртки якості"?

- а) Японія;
- б) Китай;
- в) Північна Корея;
- г) СРСР.

21. Зіставлення ринкових можливостей і загроз із сильними і слабкими сторонами діяльності підприємства використовується у:

- а) GAP – аналізі;
- б) STP – аналізі;
- в) матриці ADL/CL;
- г) SWOT – аналізі;
- д) матриці BCG.

22. Показником, найбільш поширеним в світовій практиці для оцінки ефективності інноваційно-інвестиційних проектів, є:

- а) індекс прибутковості;
- б) балансова норма рентабельності;
- в) внутрішня норма рентабельності;
- г) чиста теперішня вартість.

23. Інноваційною може вважатися продукція, що вироблена на підприємстві протягом:

- а) звітнього року;
- б) двох останніх років;
- в) трьох останніх років;
- г) п'яти останніх років.

24. До залучених джерел інноваційного інвестування відносяться:

- а) інноваційний лізинг;
- б) безоплатне цільове інвестування, що надається державними органами та міжнародними кредитними інститутами;
- в) кредити комерційних банків;
- г) випуск та реалізація облігацій підприємства;
- д) розширення статутного фонду за рахунок додаткових внесків (паїв).

25. Генерація інноваційних ідей методом синектики передбачає:

- а) пошук та використання аналогій, пов'язаних із поставленою проблемою;
- б) генерування групою осіб ідей щодо вирішення поставленої проблеми (при забороні на критику ідей) з їх подальшою оцінкою;

в) використання правил перетворення, які дозволять змінити традиційний кут зору на проблему;

г) розклад проблеми на компоненти із подальшим визначенням їх найбільш істотних характеристик, що відповідають певній системі обмежень, та подальшу комбінаторику частин й створення (проектування) нового цілого.

26. Варіантами поведінки підприємства при реалізації оборонної інноваційної політики можуть бути:

- а) лідерство в ніші;
- б) ”ліквідація зайвого (скидання баласту)”;
- в) пошук загарбника;
- г) експансія;
- д) диференціація напрямів бізнес-активності.

27. На ставку дисконту не впливають:

- а) рівень інфляції;
- б) рівень ризику;
- в) депозитний процент по банківських вкладах;
- г) обсяг інвестованих коштів;
- д) структура джерел фінансування.

28. Яка з функцій інноваційного ризику примушує до пошуку засобів і форм убезпечення від можливих небажаних наслідків різних несприятливих подій та зменшує імовірність проявів авантюризму в управлінських рішеннях:

- а) контролююча;
- б) мотиваційна;
- в) захисна;
- г) аналітична.

29. За якої величини норми доходу (r) чистий дохід виявиться рівним чистому приведеному доходу:

- а) при $r=0$; в) $r = IRR$;
- б) $r = 1$; г) $r > 1$.

30. Для двох проектів А та В були проведені розрахунки показників внутрішньої норми рентабельності та середньозваженої вартості капіталу, за результати яких було визначено, що $IRR_A = 24\%$, $IRR_B = 32\%$ $WACC_A = 20\%$,

WACC_B=18%. За інших рівних умов, який з проектів доцільно обрати для реалізації?

- а) проект А;
- б) проект В;
- в) жодного, оскільки обидва проекти збиткові;
- г) визначити неможливо, оскільки недостатньо даних.

31. Формою прояву екологічного ефекту інновацій є:

- а) заміщення традиційних джерел енергії альтернативними, впровадження технологій з рециркуляцією ресурсів;
- б) поява нових/ удосконалених більш ефективних засобів виробництва;
- в) зміна якості і стилю життя людей, формування нових культурних цінностей та поведінкових стереотипів;
- г) підтримка лідерства або подолання відставання країни в соціально-економічному та науково-технічному розвитку.

32. У системі прав інтелектуальної власності невідчужуваними та безстроковими є права:

- а) право авторства;
- б) право використання інтелектуальної власності;
- в) право перешкоджати будь-якому посяганню на інтелектуальну власність;
- г) право визначення шляхів комерціалізації об'єкту інтелектуальної власності.

7. ТЕРМІНОЛОГІЧНИЙ СЛОВНИК

Авторське право – система правових норм, що регулюють правові відносини, пов'язані зі створенням і використанням творів науки та різних видів мистецтва, та дозволяють авторам літературних, мистецьких та наукових творів отримати певні блага від результатів своєї творчої діяльності.

Асортимент – сукупність товарів і виробів певного призначення, які випускає підприємство, об'єднаних у групи за класифікаційними ознаками.

Асоціація – добровільне об'єднання підприємств з метою постійної координації господарської діяльності.

Базисні (радикальні) інновації – інновації, здатні докорінно змінити характер людської діяльності, створити нові галузі економіки, започаткувати новий технологічний уклад, як-то: двигуни внутрішнього згорання, мікропроцесори тощо.

Бездефектні проекти – проекти, що передбачають найвищий з досяжних рівень якості як домінуючий чинник. Бездефектні проекти, як правило, потребують великих вкладень і належать до галузей, у яких щонайменший відступ від стандарту загрожує катастрофічними наслідками (наприклад, атомна енергетика).

Бізнес-інкубатор – організаційна структура, метою якої є формування сприятливих умов для стартового розвитку малих підприємств через надання їм певних послуг і ресурсів.

Бізнес-план – розгорнутий документ, що містить обґрунтування економічної доцільності підприємницького проекту на основі зіставлення ресурсів, необхідних для його реалізації, і очікуваної вигоди (прибутку).

Бренд – сукупність матеріальних і нематеріальних характеристик товару (послуги), які, будучи поєднаними, формують сприйняття споживачем місця на ринку певного суб'єкта господарювання (власника бренду).

Бюджет – фінансове і бухгалтерське вираження поточних планів підприємства.

Бюджет інноваційного проекту – фінансове і бухгалтерське вираження плану реалізації інноваційного проекту.

Венчурний капітал – якісно новий спосіб інвестування коштів великих компаній, банків, страхових, пенсійних та інших фондів в акції малих

інноваційних фірм, що мають значний потенціал зростання і реалізують інноваційні проекти з високим рівнем ризику.

Венчурні фірми – переважно малі підприємства в прогресивних з технологічного погляду галузях економіки, що спеціалізуються у сферах наукових досліджень, розробок, створення і впровадження інновацій, пов'язаних із підвищеним ризиком.

Винахід – результат НДДКР, що відображає принципово новий механізм, який може зумовити появу нових інновацій та інноваційних процесів і суттєво вплинути на розвиток НТП.

Винахідник – фізична особа, результатом творчої праці якої є винахід.

Виробничо-технічний потенціал організації – здатність до стабільної виробничої діяльності в межах обраної стратегії за умов складного і мінливого зовнішнього середовища.

Високі технології – сучасні наукомісткі, екологічно чисті технології, що є визначальними у постіндустріальному суспільстві (інформаційні, біотехнології, штучний інтелект тощо).

Відкриття – науковий результат, що вносить радикальні зміни в існуючі знання, розкриває невідомі досі закономірності, властивості та явища матеріального світу, істотно впливає на перебіг науково-технічного прогресу і розвиток цивілізації, є джерелом винаходів.

Віоленти – фірми, що використовують переваги стандартного масового виробництва, орієнтуючись на інновації, що здешевлюють виготовлення продукції, водночас забезпечуючи рівень її якості, прийнятний для більшості споживачів.

Внутрішня норма рентабельності (Internal Rate of Return (IRR)) – порогове значення рентабельності, за якого чиста приведена вартість проекту за його життєвий цикл дорівнює нулю.

Генерація ідей – постійний систематичний пошук можливостей створення нових товарів, який передбачає аналіз джерел продукування ідей за допомогою формалізованих і неформалізованих методів.

Гуртки якості – форма групової творчості; найпоширеніші у Японії як методи підвищення ініціативності працівників з метою пошуку способів поліпшення якості роботи та продукції, що випускається фірмою.

Державна інноваційна політика – сукупність форм і методів діяльності держави, спрямованих на створення взаємопов'язаних механізмів інституційного, ресурсного забезпечення підтримки та розвитку інноваційної діяльності, на формування мотиваційних факторів активізації інноваційних процесів.

Диверсифікація – поєднання багатьох видів діяльності, введення нових продуктів, зміна їх властивостей тощо.

Дифузія нововведення – процес поширення нововведення для використання у нових місцях, сферах чи умовах.

Економічна ефективність інноваційного проекту – величина, що визначається розміром доходів чи прибутку, отриманих за рахунок реалізації інновації протягом життєвого циклу проекту.

Екологічна інновація – запропоновані на ринку нові або вдосконалені матеріальні або інтелектуальні продукти (послуги), виробництво та споживання яких сприяє зменшенню інтегрального екодеструктивного впливу, підвищенню ефективності задоволення потреб споживачів та розвитку суб'єктів господарювання, які їх використовують.

Екологічно небезпечні інновації – інновації, при розробці, виробництві, споживанні та утилізації яких сумарний екодеструктивний вплив перевищує асиміляційні можливості довкілля.

Експлеренти – фірми, що спеціалізуються на створенні нових чи радикально змінених старих сегментів ринку.

Екстенсивний тип розвитку – спосіб економічного зростання, за якого досягнення основних цілей відбувається шляхом кількісної зміни виробничих чинників (залучення додаткових ресурсів, створення нових виробництв) на основі існуючого науково-технічного рівня.

Ефективність інновацій – результуюча величина, що визначається здатністю інновацій зберігати певну кількість трудових, матеріальних і фінансових ресурсів з розрахунку на одиницю створюваних продуктів, технічних систем, структур.

Ефективність системи менеджменту – показник, що характеризується співвідношенням результатів діяльності організації і витрат на здійснення управлінських функцій.

Життєвий цикл інновації – період, що охоплює зародження ідеї, створення новинки та її практичне використання до моменту, коли вона перестає бути засобом отримання додаткової вигоди порівняно з аналогами.

Життєвий цикл проекту – період розвитку проекту з моменту вкладання перших коштів у його реалізацію і до моменту ліквідації (отримання останньої вигоди).

Життєвий цикл товару – період від зародження ідеї, створення нового товару і його практичного використання до моменту зняття його з виробництва.

Зовнішнє середовище – сукупність господарських суб'єктів, економічних, суспільних і природних умов, національних і міждержавних інституційних структур та інших зовнішніх відносно підприємства умов і чинників, що діють у глобальному оточенні.

Зовнішнє середовище непрямої дії – сукупність матеріально-технічних умов, суспільних відносин, інститутів та інших чинників (економічних, політичних, соціокультурних, науково-технологічних, екологічних тощо), що опосередковано впливають на діяльність суб'єктів господарювання.

Зовнішнє середовище прямої дії – середовище, утворене певними суб'єктами зовнішнього оточення, які безпосередньо пов'язані з діяльністю організації (споживачі, конкуренти, постачальники, державні органи, фінансово-кредитні установи та інші зовнішні агенти і контрагенти).

Інвестиції – довготермінові вкладення капіталу у різні сфери діяльності з метою отримання прибутку.

Інжиніринг – надання комплексу послуг виробничого, комерційного і науково-технічного характеру для впровадження новації у виробництво. Основний перелік інжинірингових послуг включає прив'язку інноваційного проекту до конкретних умов, проведення тендерів, нагляд за виготовленням устаткування та будівельно-монтажними роботами, допомогу в підготовці персоналу, введення об'єкта в експлуатацію, консультації після введення об'єкта в дію.

Ініціювання інновацій – рекомендації щодо вдосконалення науково-технічної, організаційної, виробничої або комерційної діяльності підприємства, метою яких є початок інноваційного процесу або його продовження (розвиток).

Інноватор – особа, яка ініціює процес упровадження інновації і бере на себе відповідальність за його реалізацію.

Інновації продуктові – інновації, орієнтовані на виробництво і використання нових (поліпшених) продуктів у сфері виробництва або у сфері споживання.

Інновації процесові – нові технології виробництва продукції, організації виробництва та управлінських процесів.

Інновації ринкові – інновації, що відкривають нові сфери застосування продукту або дають змогу реалізувати продукт чи послугу на нових ринках.

Інноваційна діяльність – діяльність, спрямована на використання і комерціалізацію результатів наукових досліджень та розробок, випуск на ринок нових конкурентоспроможних товарів і послуг.

Інноваційна інфраструктура – сукупність підприємств, організацій, установ, їх об'єднань, асоціацій будь-якої форми власності, що надають послуги із забезпечення інноваційної діяльності (консалтингові, маркетингові, інформаційно-комунікативні, юридичні, освітні тощо).

Інноваційна політика підприємства – форма стратегічного управління, яка визначає цілі та умови здійснення інноваційної діяльності підприємства, спрямованої на забезпечення його конкурентоспроможності та оптимальне використання наявного виробничого потенціалу.

Інноваційна стратегія – стратегія, націлена на передбачення глобальних змін в економічній ситуації і пошук масштабних рішень, спрямованих на зміцнення ринкових позицій і стабільний розвиток організації.

Інноваційне підприємство – підприємство або об'єднання підприємств, що розробляє, виготовляє і реалізує інноваційні продукти або продукцію (послуги), обсяг яких у грошовому вимірі перевищує 70% його загального обсягу продукції.

Інноваційний лаг – період між появою новації й її впровадженням.

Інноваційний маркетинг – концепція ведення бізнесу, яка передбачає створення вдосконаленої або принципово нової продукції (виробу, технології, послуги, управлінського рішення) – інновації і використання в процесі її створення та розповсюдження вдосконалених чи принципово нових (інноваційних) інструментів, форм та методів маркетингу з метою більш ефективного задоволення потреб як споживачів, так і виробників.

Інноваційний менеджмент – підсистема загального менеджменту, метою якої є управління інноваційними процесами в організації.

Інноваційний потенціал організації – сукупність ресурсів та умов діяльності, що формують готовність і здатність організації до інноваційного розвитку.

Інноваційний проект – комплекс взаємопов'язаних заходів, розроблених з метою створення, виробництва та просування на ринок нових високотехнологічних продуктів за встановлених ресурсних обмежень.

Інноваційний процес – процес перетворення наукового знання на інновацію, яка задовольняє нові суспільні потреби; послідовний ланцюг дій, що охоплює всі стадії створення новинки і впровадження у практику.

Інноваційний ризик – це загроза відхилення фактичних результатів прийнятих інноваційних рішень або виконаних дій суб'єктами інноваційного процесу від очікуваних.

Інноваційний тип розвитку – спосіб економічного зростання, оснований на постійних і систематичних нововведеннях, спрямованих на суттєве поліпшення усіх аспектів діяльності господарської системи, періодичному перегрупуванні сил, обумовленому логікою НТП, цілями і завданнями розвитку системи, можливістю використання певних ресурсних чинників для створення інноваційних товарів і формування конкурентних переваг.

Інноваційний товар (товар-новація) – продукт науково-технічної та інноваційної діяльності, який пропонує новий засіб чи спосіб (технологію) виробництва товарів і послуг або задоволення потреб споживачів.

Інновація (нововведення) – кінцевий результат креативної діяльності, втілений у виведеному на ринок новому чи вдосконаленому продукті, технологічному процесі, що використовується у практичній діяльності, або новому підході до надання споживчих послуг.

Інтелектуальна власність – сукупність авторських та інших прав на продукти інтелектуальної діяльності, що охороняються законодавчими актами держави.

Інтелектуальний капітал підприємства – це сукупність інтелектуальних ресурсів (матеріальних і нематеріальних) і здатностей до їх реалізації, що визначають спроможність підприємства розвиватися на основі інновацій, нової інформації та знань.

Інтелектуальний продукт – результат (продукт) творчих зусиль та інтелектуальної діяльності окремої особистості або наукового колективу;

представлена на матеріальних носіях інформація, яка містить нове знання і має змістовне значення для певного інтелектуально підготовленого кола осіб.

Інтелектуальні активи – ідентифіковані, описані та занесені до відповідного реєстру організації нематеріальні активи: зафіксований та задокументований інтелектуальний капітал, доступний співробітникам організації.

Команда інноваційного проекту – сукупність працівників, які виконують функції управління проектом, його персоналом та ресурсним забезпеченням.

Комутанти – фірми, що використовують інновації, створені іншими.

Контент-аналіз – методика дослідження в галузі, що має своїм предметом аналіз змісту текстових масивів і продуктів комунікативної кореспонденції.

Лізинг – довготермінова оренда машин, обладнання, транспортних засобів, виробничих споруд тощо на підставі договору між орендодавцем і орендарем, що передбачає можливість їх викупу орендарем.

Ліцензійний договір – договір, згідно з яким власник винаходу, промислового зразка, корисної моделі, товарного знаку, комерційної таємниці (ліцензіар) передає іншій стороні (ліцензіату) ліцензію на використання в певних межах своїх прав на патенти, ноу-хау, товарні знаки тощо.

Ліцензія – дозвіл використовувати технічне досягнення або інший нематеріальний ресурс протягом певного строку за обумовлену винагороду.

Мережеві методи управління інноваційним проектом – методи, що передбачають складання планів-графіків реалізації інноваційного проекту за окремими стадіями (роботами, етапами), контроль за їх дотриманням і ліквідацію відхилень від планів-графіків з метою оптимізації термінів реалізації проекту.

Місія організації – чітко окреслена основна мета, що визначає сенс існування організації в суспільстві, її соціально-економічне призначення і є основою формування системи цінностей, якою мають керуватися всі працівники організації.

Мотивація – сукупність факторів, які збуджують активність і визначають спрямованість діяльності особистості чи суб'єкта господарювання.

Мультипроект – виконання кількох замовлень у межах інноваційної (інвестиційної) програми замовника.

Науково-технічний альянс – стійке об'єднання кількох фірм різних розмірів між собою і (або) з університетами, державними лабораторіями на основі

угоди про спільне фінансування НДЦКР, розроблення або модернізацію продукції.

Науково-технічний прогрес (НТП) – безперервний взаємообумовлений процес розвитку науки і техніки, спрямований на створення нових і вдосконалення існуючих технологій, засобів виробництва і продукції.

Новація – продукт інтелектуальної діяльності людей, оформлений результат фундаментальних, прикладних чи експериментальних досліджень у будь-якій сфері людської діяльності, спрямований на підвищення її ефективності.

Ноу-хау – форма інтелектуальної власності, науково-технічний результат, що навмисне не патентується з метою випередження конкурентів, повного власного використання його для отримання надприбутку або передання іншим користувачам на вигідних умовах за ліцензійним договором.

Організаційна структура управління – система оптимального розподілу функціональних обов'язків, прав і відповідальності, порядку і форм взаємодії між окремими структурними одиницями, що входять до складу організації, і людьми, які в них працюють.

Оригінальний продукт – принципово новий продукт, конструктивне виконання і склад споживчих властивостей якого не були відомі раніше.

Патієнти – фірми, що створюють або вдосконалюють інновації для потреб вузького сегмента ринку.

Патент – державний охоронний документ на об'єкт промислової власності, що засвідчує пріоритет та авторство його творця, а також виключні права особи, яка володіє патентом, на певній території протягом законодавчо встановленого терміну.

Патентна ліцензія – ліцензія на використання об'єкта промислової власності, захищеного патентом.

Патентна чистота – властивість об'єкта промислової власності, пов'язана з можливістю його використання в певній країні без порушення чинних на певній території охоронних документів стосовно виключного права.

Показник наукомісткості виробництва – відношення витрат на науково-технічні дослідження і науково-технічні розробки до обсягу продажу продукції.

Право інтелектуальної власності – право особи на результат інтелектуальної, творчої діяльності.

Пробний маркетинг – випуск на ринок невеликої партії нового товару перед початком його повномасштабного виробництва та реалізації для визначення реакції споживачів.

Продуктова інновація – матеріалізований результат науково-технічної та інноваційної діяльності, що відкриває для споживача нові сфери задоволення потреб.

Промисловий зразок – нове, придатне до здійснення промисловим способом художнє вирішення виробу, в якому досягається єдність технічних та естетичних властивостей.

Психологічний бар'єр щодо інновацій – супротив змінам, творцем та носієм яких є сама людина.

Реінжиніринг – комплексне оздоровлення корпорацій, їх управлінське відродження та реконструкція всіх елементів для значного поліпшення ефективності бізнес-процесів.

Ризик – ситуативна характеристика діяльності, що поєднує невизначеність її результату і можливі несприятливі наслідки в разі невдачі.

Ринок технологій – сукупність ринкових відносин (в т.ч. міжнародних) між його суб'єктами щодо комерційного використання прав власності на його об'єкти (виробничі технології, технології процесів обслуговування та управління).

Роялті – періодичні суми виплат ліцензіару у вигляді встановленого відсотка від обсягів виготовленої продукції на основі переданої технології.

Спільне підприємство (СП) – інститут міжфірмового співробітництва з метою розроблення, виробництва або маркетингу продукту, що перетинає національні кордони; передбачає значний внесок партнерів на тривалий період у вигляді капіталу, технології або інших активів та розподіл відповідальності в управлінні між фірмами-партнерами.

Стратегія – довгострокова модель розвитку організації, яка приймається для досягнення її стратегічних цілей і враховує обмеження внутрішнього і зовнішнього середовища.

Суб'єкти інноваційної діяльності – фізичні або юридичні особи, які провадять інноваційну діяльність і (або) залучають майнові та інтелектуальні цінності, вкладають власні чи позичені кошти в реалізацію інноваційних проектів.

Сфера інноваційної діяльності – сфера взаємодії інноваторів, інвесторів, товаровиробників конкурентоспроможної продукції через розвинуту інноваційну

інфраструктуру.

Термін окупності нововведення – період, протягом якого додатковий прибуток, отриманий внаслідок реалізації інновації, покриває всі витрати на її створення.

Технологія – спосіб перетворення вхідних елементів (матеріалів, сировини, інформації тощо) на вихідні (продукти, послуги).

Технопарк (науково-технічний парк) – компактно розташований науково-технічний комплекс, який охоплює наукові установи, вищі навчальні заклади, комерційні фірми, консалтингові, інформаційні та інші сервісні служби і функціонує на засадах комерціалізації науково-технічної діяльності.

Технополіси – об'єднання наукових, інноваційних, науково-технологічних парків і бізнес-інкубаторів на певній території з метою надання потужного імпульсу економічному розвитку регіону.

Торговельні марки – оригінальні позначки, які мають правовий захист і призначені для вирізнення товарів (послуг), що виготовляються (надаються) однією особою, від товарів (послуг), які виготовляються (надаються) іншими особами.

Точка безбитковості – критичний обсяг продукції у натуральних одиницях, випуск і продаж якого забезпечує підприємству безбиткове господарювання.

Трансфер технологій – передавання суб'єктам, які не є авторами технологічних новацій, права на їх використання через продаж ліцензій і надання інжинірингових послуг.

Трендвотчінг (від англ. *trend* – тенденція, *watching* – спостереження) – діяльність, що спрямована на спостереження за новими тенденціями.

Трендсетінг – створення моди для заохочення споживання товарів та певних брендів, заохочення готовності наслідувати приклад інших людей – законодавців моди; часто стосується одягу, гаджетів, способу життя тощо.

Управління інноваційною діяльністю – складова менеджменту сучасного підприємства, що охоплює прогнозування, планування, організацію та стимулювання інноваційної діяльності, реалізації інноваційних проектів, розрахованих на отримання конкурентних переваг і зміцнення ринкових позицій підприємства.

Франчайзинг – фінансова схема залучення інвестиційних ресурсів у інноваційну діяльність, яка передбачає тиражування інноваційного бізнесу за фінансової підтримки франчайзера.

Холдинг – специфічна організаційна форма об'єднання капіталу, що припускає створення материнської і дочірніх компаній.

Центр трансферу технологій – організація, що надає інформаційні та консультативні послуги з вибору технології для підприємницької діяльності, розробляє стратегію її трансферу і здійснює юридичну підтримку процесу її передавання від розробника до користувача.

Ціль – бажаний стан об'єкта або бажаний кінцевий результат діяльності.

ЕТОМ-аналіз (від англ. *Environmental Threats and Opportunities Matrix*) – аналіз загроз і можливостей зовнішнього середовища на основі матриці з обмеженою кількістю виокремлених експертами факторів і подій (зазвичай 15).

GAPPS – відкритий стандарт, що описує компетенції для менеджерів проектів та програм. Основна частина стандарту GAPPS:2006 – докладний опис шести сфер компетенції, кожна з яких характеризує певну сферу професійної діяльності менеджера проекту.

QUEST-аналіз – аналіз, який дозволяє враховувати можливі взаємозв'язки і взаємовплив факторів і подій зовнішнього середовища.

STEP-аналіз (від перших літер англ. слів *Social* (соціальний), *Technological* (технологічний), *Economic* (економічний), *Political* (політичний) фактори макросередовища) – вид аналізу впливу на діяльність підприємства зовнішнього середовища.

SWOT-аналіз (акронім слів *Strengths* (сили), *Weaknesses* (слабості), *Opportunities* (сприятливі можливості) та *Threats* (загрози)) – аналіз сильних і слабких сторін діяльності підприємства за умови впливу на них можливостей і загроз цільового ринку.

ЛІТЕРАТУРА

1. Алейнікова О.В. Інноваційний та інвестиційний менеджмент. Навчальний посібник / О.В. Алейнікова, Н.М. Притула. – Київ: ДВНЗ «Університет менеджменту освіти», 2016. – 614 с.
2. Антонюк Л.Л. Інновації: теорія, механізм розробки та комерціалізації: монографія / Л.Л. Антонюк, А.М. Поручник, В.С. Савчук. – Київ: КНЕУ, 2003. – 394 с.
3. Бажал Ю.М. Інноваційне підприємництво: креативність, комерціалізація, екосистема: Навч. посіб. для вищих навч. закладів / Авт. кол.: Ю. М. Бажал, І. В. Бакушевич, У. Венесаар та ін. / за ред. д-ра екон. наук, проф. Ю. М. Бажала. – К.: Унів. вид-во ПУЛЬСАРИ, 2015. – 280 с.
4. Білоцерківець В.В. Нова економіка: зміст та еволюція [Текст]/ В.В. Білоцерківець. – Дніпропетровськ: Січ, 2013. – 366 с.
5. Завгородня О.О. Інноваційна динаміка національної економіки: монографія / О.О. Завгородня. – Дніпропетровськ: Пороги, 2014. – 408 с.
6. Зянько В. В. Інноваційне підприємництво: сутність, механізми і форми розвитку. Монографія / В.В. Зянько. – Вінниця: УНІВЕРСУМ-Вінниця, 2008. – 397 с.
7. Ілляшенко С.М. Управління інноваційним розвитком промислових підприємств / С.М. Ілляшенко, О.А. Біловодська. – Суми: Університетська книга, 2010. – 210 с.
8. Інноваційний розвиток підприємства. Навчальний посібник / За ред. П.П. Микитюка. – Тернопіль: ПП «Принтер Інформ», 2015. – 224 с.
9. Інноваційний менеджмент: навч. посібник / Л.І. Михайлова, О.І. Гуторов, С.Г. Турчіна, І.О. Шарко. – Вид. 2-ге, доп. – Київ: Центр учбової літератури, 2015. – 234 с.
10. Інноваційний менеджмент: статико-динамічна візуалізація : навч. посіб. / за ред. О. Є. Кузьміна. – 2-е вид., переробл. – Л. : Львівська політехніка, 2011. – 212 с.
11. Інноваційно-інформаційна економіка: зміст, динаміка, регулювання: монографія / Тарасевич В.М., Білоцерківець В.В., Завгородня О.О., Лебедева В.К. та ін.; за ред. В.М. Тарасевича. – Дніпро: ПМП «Економіка», 2018. – 352 с.

12. Краснокутська Н. В. Інноваційний менеджмент Інноваційний менеджмент: Навч. метод. посіб. для самост. вивч. дисципліни. / Н.В.Краснокутська, С. В. Гарбуз – К.: КНЕУ, 2005. – 276 с.
13. Маркетинг. Менеджмент. Інновації / За заг. ред. С.М.Ілляшенко. Монографія. – Суми: ТОВ «Торговий дім «Папірус», 2010. – 624 с.
14. Маркетинг інновацій та інновації в маркетингу : монографія / за ред. д.е.н., проф. С.М. Ілляшенка. – Суми: ВТД «Університетська книга», 2008. – 615 с.
15. Менеджмент зовнішньоекономічної та інноваційної діяльності (для магістрів): Навчальний посібник / К.В. Ковтуненко, О.М. Коваленко, О.В. Станіславик та ін.; за ред. д.е.н., доц. Ковтуненко К.В. – Київ: ЦУЛ, 2018. – 505 с.
16. Механізм управління потенціалом інноваційного розвитку підприємств: монографія / за ред. к.е.н., доцента Ю.С. Шипуліної. – Суми: ТОВ «ДД Папірус», 2012. – 458 с.
17. Скрипко Т.О. Інноваційний менеджмент: Підручник / Т.О. Скрипко. - К.: Знання, 2011. - 423 с.
18. Федулова Л.І. Інноваційна економіка: Підручник / Л.І. Федулова. – К.: Либідь, 2006. – 480 с.
19. Риддерстрале Й. Караоке-капіталізм. Менеджмент для человечества "Инновации Ink" [Текст] / Й. Риддерстрале, К. Нордстрем. – СПб: Изд-во "Стокгольмская школа экономики в Санкт-Петербурге", 2004. – 188 с.
20. Роджерс Е. М. Дифузія інновацій: Пер. з англ. В. Старка / Е. М. Роджерс. – К.: Вид. дім "Києво-Мгілянська академія", 2009. – 591 с.
21. Федулова Л.І. Економіка знань: підручник / Л.І. Федулова. – К.: Інститут екон. та прогноз. НАН України, 2009. – 600 с.
22. Хамел Г. Конкуруя за будущее / Г. Хамел, К. Прахалад. – М.: Олимпик-Бизнес, 2002. – 392 с.
23. Яковец Ю. Эпохальные инновации XXI века / Ю. Яковец. – М.: ЗАО "Издательство "Экономика", 2004. – 444 с.
24. Chesbrough H. Open Innovation: Researching a New Paradigm / H. Chesbrough, W. Van Haverbeke, J. West. – Oxford University Press, 2006. – 472 p.
25. Drucker P. F. Innovation and entrepreneurship: practice and principles / P.F. Drucker. – New York: HarperCollins Publishers, 2002. – 240 p.
26. Hippel von E. Democratizing of innovation / E. von Hippel. – Cambridge, London: The MIT Press, 2005. – 204 p.

27. Fagerberg J. Innovation Studies: Evolution and Future Challenges / Jan Fagerberg, Ben R. Martin and Esben Anderson. – Oxford University Press, 2014. – 230 p.
28. ITU. ICT Statistics [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.itu.int/en/ITU-D/Statistics/Pages/default.aspx>
29. The Global Innovation Index [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.globalinnovationindex.org>
30. WIPO [E-resource]. – Режим доступу: <http://www.wipo.int/portal/en/index.html>
31. Періодичні фахові журнали “Економіка України”, “Фінанси України”, “Менеджмент і маркетинг інновацій”, “Економіка. Управління. Інновації” тощо.

ДОДАТКИ

Додаток А

Оформлення титульної сторінки контрольної роботи

**Міністерство освіти і науки України
Національна металургійна академія України**

**КОНТРОЛЬНА РОБОТА
з дисципліни “ІННОВАЦІЙНИЙ РОЗВИТОК
ПІДПРИЄМСТВА”**

студенту (ки) _____ курсу заочного факультету

групи _____ шифр _____

номер залікової книжки _____

Прізвище, ім'я та по-батькові _____

Домашня адреса _____

Робота представлена в академію “ _____ ” _____ 20__ р.

Результат співбесіди _____ “ _____ ” _____ 20__ р.

Викладач _____

**Зразок оформлення змісту контрольної роботи
ПЛАН**

	стор.
РОЗДІЛ І. Тема 7 «Національна інноваційна система України»	3
ВСТУП.....	3
1. Національна інноваційна система (НІС): цілі, структура, принципи побудови та показники функціонування	9
2. Світовий досвід ефективного функціонування НІС.....	14
3. Стратегія розвитку національної інноваційної системи України та напрями її реалізації	17
ВИСНОВКИ.....	20
ЛІТЕРАТУРА	21
РОЗДІЛ ІІ. Винахід як об’єкт права інтелектуальної власності...	22
1. Визначення та ознаки винаходу.....	24
2. Умови охороноздатності, охоронні документи та термін охорони....	25
3. Порядок реєстрації прав на винахід за національною процедурою.....	27
4. Передача авторських прав на винахід за національною процедурою.....	29
5. Методи захисту порушених прав.....	31
6. ЛІТЕРАТУРА.....	33
РОЗДІЛ ІІІ. Практичні завдання	34
Завдання №1	34
Завдання №2.....	36
Завдання №3.....	38

Номер студента у журналі академічної групи – 1.

Номер залікової книжки №453215, варіант практичного завдання 5.

Зразок оформлення списку літератури, що використовується

ЛІТЕРАТУРА

1. Базилевич В.Д. Інтелектуальна власність: Підручник / В.Д. Базилевич. – К.: Знання, 2006.– 431 с.
2. Білоцерківець В.В. Нова економіка: зміст та еволюція: монографія / В.В. Білоцерківець. – Дніпропетровськ: Січ, 2013. – 366 с.
3. Бодров В.Г. Державне управління модернізаційними процесами в економіці України / В.Г. Бодров // Аналітика і влада: журн. експерт. – аналіт. матеріалів і наукових праць Ін-ту пробл. держ. упр. та місц. самоврядування НАДУ при Президентові України. – К.: НАДУ, 2012. – №6. – С. 126-132.
4. Державний комітет статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http:// ukrstat.gov.ua](http://ukrstat.gov.ua)
5. Новицький В. Імперативи інноваційного розвитку / В. Новицький// Економіка України. – 2007. – №2. – С. 45-52.
6. Chesbrough H. Open Innovation: Researching a New Paradigm / H. Chesbrough, W. Van Haverbeke, J. West. – Oxford University Press, 2006. – 472 p.

Зразок оформлення посилань

Починаючи з 1999 р. ситуація дещо покращується. Цьому в значній мірі сприяє прискорення темпів зростання експорту, стабілізація інфляційних процесів, підвищення реальних доходів населення та вдосконалення податково-правового поля. Однак, як переконливо довели комплексні дослідження, проведені фахівцями Інституту економічного прогнозування НАН України, основними джерелами економічного зростання (1999-2011 рр.) були: а) види діяльності із швидким оборотом капіталу; б) експорто-орієнтовані сировинні галузі промисловості за одночасного поступового формування технологічної залежності від імпорту техніки і технологій [10, с. 337-342]. *Стратегічний ресурс розвитку – інновації – так і не був задіяний.*

"Якщо різні люди в різному контексті розуміють під інноваціями цілком різні речі і явища, – слушно зауважує О. Кулагін, – то як можна говорити на загальнодержавному рівні про інноваційний прорив та інноваційну політику. Не зрозуміло, що треба заохочувати, як впливати на це незрозуміле також не відомо..." [203, с. 16].

Крім того, Україна, хронічно зменшуючи наукоємність ВВП і нехтуючи здобутками власного, все ще доволі потужного науково-технічного потенціалу, потрапляє у залежність від зарубіжних продуцентів науково-технічних знань та інтелектуального продукту. Стан сальдо платежів за використання об'єктів прав інтелектуальної власності невинно погіршується² й негативно тисне на національний торговий баланс.

² Державний комітет статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http:// ukrstat.gov.ua](http://ukrstat.gov.ua)

Зразок оформлення таблиць та рисунків

Таблиця 2.1 - Поділ ВВП світу, світового виробництва об'єктів прав інтелектуальної власності та світового ринку високотехнологічної продукції між групами країн

	Одиниця вимірювання	Світ	Групи країн за рівнем доходу			Україна
			High - income країни	Middle-income країни	Low income країни	
ВВП, за поточним курсом (2017 р.)	трлн. дол.	72908.41	48896.4	22519.57	1492.44	177.5
	%	100	67.07	30.89	2.05	0.34
Роялті та ліцензійні платежі з-за кордону (2017 р.)	млн. дол.	242387.5	237742.5	4583.6	61.32	124
	%	100	98.08	1.89	0.03	0.051
Патенти, зареєстровані резидентами (2016 р.)	одиниць на рік	1430327	853510	568225	8592	2491
	%	100	59.67	39.73	0.60	0.17
Зареєстровані резидентами торгові марки (2015 р.)	одиниць на рік	2858280	982472	1865816	9992	16836
	%	100	34.37	65.28	0.35	0.59
Статті в науково-технічних журналах (2015 р.)	публ. за рік	7883330	6189470	1622140	71720	17269
	%	100	78.51	20.58	0.91	0.22
Експорт високотехнологічної промислової продукції (2017 р.)	трлн. дол.	1933.75	1259.97	618.798	54.982	1.9
	%	100	65.16	32.00	2.84	0.10
Витрати на наукові та технічні розробки (2017 р.)	% до ВВП	2.1	2.5	1.2	дані відсутні	0.7

Складено за: The World Bank [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://data.worldbank.org>

Зразок оформлення рисунків

* 2017 р. – попередня оцінка; 2018 р. - прогнозна оцінка експертів МВФ.

Складено автором за: International Monetary Fund. World Economic Outlook Database [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.imf.org/external/pubs/ft/weo/2017/>

Рис. 3.1 - Фактична та прогнозована динаміка питомої ваги ВВП України. у ВВП світу, у % .

